

Avdelningen för djurskydd och hälsa

2018-03-06

Vägledning för länsstyrelsen

Offentlig foderkontroll i primärproduktionen

Fastställd den 6 mars 2018

Ändringslogg

Version	Fastställd	Ändrad av
3.8	2018-03-05	RWAR
3.7	2016-12-21	TOST
3.6	2016-04-29	RWAR Enbart ändrat TV-nummer
3.5	2016-02-03	RWAR/ABAV
3.4	2015-04-27	RWAR
3.3	2014-12-19	RWAR/ABAV
	2014-05-06	IE/HE Denna vägledning ersätter vägledning med dnr 6.2.20–2660/13. Den ändring som är gjord gäller stycke 5.9 om föranmälan. I övrigt ingen ändring.
3.2	2014-01-23	KWEJ/KAND
3.1	2012-10-05	KWEJ/ABAV
3.0	2012-02-09	ABAV

Innehåll

1.	Nytt i denna vägledning	4
2.	Offentlig foderkontroll	8
	Vad är en offentlig kontroll?	8
	Syfte och mål med kontrollen	8
	Risikanalyt och urval av kontrollobjekt – en del av foderkontrollens planering	9
3.	Rapportering av kontroll	12
	Kontrollpunkter	16
4.	Åtgärder vid bristande efterlevnad	69
	Anmälan om misstanke om brott	69
	Skyldighet att åtalsanmäla	70
	Vidare läsning	70
	Bilaga 1 Så här fyller du i kontrollprotokollet	71
	Bilaga 2 Kontrollprotokoll 2018	72
	Bilaga 3 Rapport avvikelser för foderföretag med godkännande	80
	Bilaga 4 Rapport direkttorkning	81
	Bilaga 5 Riskvärdering – direkttorkning	82
	Bilaga 6 Animaliska foder enligt TSE-lagstiftningen	84
	Bilaga 7 Läkemedel i foder	86
	Bilaga 8 Viktiga begrepp	87
	Bilaga 9 Provtagningsanvisning salmonella Dnr SVA 2018/114	88

1. Nytt i denna vägledning

Sverige hade i september 2017 en Sante´ F revision om hur kontrollen av foder går till i Sverige. Detta var en så kallad ”fact finding mission” där man framförallt ville hitta goda exempel på hur en riskbaserad kontroll ser ut. Vid en fact finding mission-revision ges inga officiella rekommendationer men revisorerna påtalar ändå de brister de ser i kontrollen. Brister som revisorerna såg i kontrollen i primärproduktionen var bland annat:

- Att urvalet av kontrollobjekt styrs mer av tvärvillkorsuttaget än utifrån risk. Här sågs även brister i själva datasystemet för att kunna göra ett riskbaserat uttag.
- Att provtagning inte beskrivs i vägledningen och det låga antal prover som tas i primärproduktionen.
- Brister i vägledningen om homogenitet vid inblandning av tillsatser, läkemedel.
- Ingen vägledning om kontrollfrekvens samt att för få med godkännande kontrolleras.

Årets vägledning har därför uppdaterats för att förbättra en del av dessa brister främst genom ändringar i avsnittet ”Offentlig foderkontroll”.

Under 2018 kommer arbetet fortgå genom att Jordbruksverket ihop med Livsmedelsverket arbetar vidare med de åtgärder, bland annat arbete med en kontrollfrekvens, som föreslogs i regeringsuppdraget ”offentlig kontroll av foder och livsmedel i primärproduktionen”.

Vidare har de punkter som tidigare omnämnts ”diskussionspunkter” och innehåller lagkrav av mer övergripande karaktär döpts om till ”övergripande kontrollpunkter”. Här kan avvikelser sättas där det finns lagstöd men där de befintliga kontrollpunkterna inte är tillämpbara.

Vägledningen är även uppdaterad med ny lagstiftning och mindre korrigeringar i texterna.

Syftet med vägledningen

Jordbruksverket vill med denna kontrollvägledning ge råd och stöd åt de som planerar och utför den operativa kontrollen inom foder i primärproduktionen. Målsättningen är att på ett samlat ställe tillhandahålla information om kontrollområdet, till exempel gällande regelverk, kontaktinformation, planering, genomförandet, uppföljning och rapportering av den operativa kontrollen av foder. Vägledningen ska vara en hjälp för kontrollanten att själv bedöma det som upptäcks vid kontroll.

Vägledningar är inte rättsligt bindande och utesluter därför inte andra handlingssätt för att uppnå det resultat som avses med lagstiftningen. Andra kontrollmyndigheter och domstolar kan komma fram till andra slutsatser. Om en föreskrift blir föremål för bedömning i domstol, till exempel om ett myndighetsbeslut i ett ärende överklagas eller vid åtal för brott mot foderlagen (2006:805), blir domstolsavgörandet vägledande för tolkningen. EU-domstolens praxis kan komma att ge vägledning vad gäller tolkningen av EU:s rättsakter.

Avgränsningar

Vägledning för bedömningar om eventuella tvärvillkorsavdrag finns i ”Kontrollinstruktion för tvärvillkorskontroller” som du hittar under fliken tillsyn, instruktioner till kontrollanter och inspektörer på Jordbruksverkets webb.

Under stycket ”Tillämplig lagstiftning” anges den lagstiftning som i första hand kommer ifråga på detta område. Fullständig förteckning över foderlagstiftningen finns på Jordbruksverkets webb under fliken djur, foder.

Kontaktinformation vid frågor

Jordbruksverkets växel: 036-15 50 00

Vid frågor om lagstiftning, bedömningar etc:

Enheten för CITES, foder och djurprodukter Foderdjurprodukter@jordbruksverket.se.

Vid frågor gällande tvärvillkorsbedömningar eller sanktioner:

Tvarvillkor@jordbruksverket.se

Vid frågor kring foderanläggningsregistret Fanny:

Djurregisterenheten djurregister@jordbruksverket.se

Aktuell lagstiftning

Tillämplig lagstiftning

Kontrollförordningen: Grunden för den offentliga kontrollen fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

Den nya kontrollförordningen –Förordning (EU) nr 2017/625 olika delar träder i kraft vid olika tillfällen, i sin helhet 29 april 2022, se närmare artikel 167.

Foderhygienförordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien.

TSE-förordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.

Tillsatsförordningen: *Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 av den 22 september 2003 om fodertillsatser.* En förteckning över godkända fodertillsatser återfinns i kommissionens ”Tillsatsregister”.

GMO-förordningarna:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 av den 22 september 2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder, samt
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 av den 22 september 2003 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG.

Märkningsförordningen: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 767/2009 av den 13 juli 2009 om utsläppande på marknaden och användning av foder, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 och om upphävande av rådets direktiv 79/373/EEG, kommissionens direktiv 80/511/EEG, rådets direktiv 82/471/EEG, 83/228/EEG, 93/74/EEG, 93/113/EG och 96/25/EG samt kommissionens beslut 2004/217/EG

Kommissionens förordning (EU) nr 68/2013 av den 30 januari 2013 om en förteckning över foderråvaror. Senast ändrad genom förordning (EU) nr 2017/1017.

Se även:

Näringsens foderregister: www.feedmaterialsregister.eu benämningar på foderråvaror som inte är upptagna i kommissionens råvaruförteckning.

Gråzonsprodukter: Kommissionens förordning (EU) nr 892/2010 av den 8 oktober 2010 om vissa produkters status som fodertillsatser som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 produkter som inte är fodertillsatser.

Dessa produkter betraktar kommissionen inte som fodertillsatser och kan därmed mycket väl dyka upp i kommissionens råvaruförteckning eller näringsens foderregister.

Kommissionens rekommendation av den 14 januari 2011 om riktlinjer för distinktionen mellan foderråvaror, fodertillsatser, biocidprodukter och veterinärmedicinska läkemedel.

De centrala nationella författningarna om tillverkning, hantering och användning av foder är:

- Lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter
- Förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter
- Förordningen (2006:1165) om avgifter för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter
- Djurskyddslagen (1988:534)

I 12 b§ förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter framgår att länsstyrelserna är behöriga myndigheter att utöva offentlig kontroll över foderföretag i primärproduktionen av foder.

Tillkännagivandet (2014:787) om de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen om foder och animaliska biprodukter, kopplar ihop EU:s bestämmelser om foder och animaliska biprodukter med den svenska lagstiftningen.

Med stöd av den grundläggande lagstiftningen har Jordbruksverket utfärdat följande **föreskrifter**:

- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2006:81) om foder (foderföreskriften)
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter,
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur och människor.

En fullständig förteckning över aktuell foderlagstiftning finns på Jordbruksverkets webbplats under djur/foder. Förteckningen över regelverket på webbsidan hålls uppdaterad.

Definitioner och viktiga begrepp

Fullständig förteckning över de definitioner som finns inom foderlagstiftningen finns på Jordbruksverkets webb under fliken djur, foder.

Under ”Viktiga begrepp” anges Jordbruksverkets tolkning av vissa begrepp.

2. Offentlig foderkontroll

Vad är en offentlig kontroll?

Enligt förordning (EG) nr 882/2004 är varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd en offentlig kontroll.

Detta betyder att all kontroll som sker av Länsstyrelsen i syfte att kontrollera att foderregelverket efterlevs är en offentlig foderkontroll. Den kan ske som en planerad offentlig foderkontroll eller en extra offentlig foderkontroll t.ex. som en uppföljning av en tidigare påvisad brist eller efter en misstanke om att regelefterlevnaden på en anläggning inte följs är också en offentlig kontroll.

Kontrollen kan ske i form av revision, inspektion eller provtagning. Dessa olika metoder kan alla ingå vid ett och samma kontrolltillfälle.

Notera att en kontroll som endast omfattar tvärvillkorskontrollpunkter också är en offentlig kontroll. Skillnaden är att uttaget av kontrollobjekt av Länsstyrelsen (tvär_alla) görs utifrån ett särskilt beslut från Jordbruksverket. Tvärvillkorskontrollen omfattar även bara en del av foderlagstiftningen.

Syfte och mål med kontrollen

Målet med foder- och livsmedelslagstiftningen är att skydda människors och djurs hälsa samt värna om konsumenternas intressen. Som konsumenter ska vi kunna lita på våra livsmedel – både att de är säkra och att vi får rätt information. Kontroll i alla delar i kedjan från jord till bord är därför viktig för att kunna säkerställa att kraven i regelverken uppfylls och att säkra livsmedel produceras. Bra foder är en viktig förutsättning för produktionen av säker mat.

Företagen kan många gånger själv välja olika vägar för att nå målet med säker produktion. Det är företaget som har ansvaret för att produktionen leder till säkert foder och säkra livsmedel. Kontrollmyndigheternas uppgift är att bedöma om företaget lyckats med detta.

Målen för foderkontrollen finns beskrivna i ”Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan 2018-2021” som finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan ska genomföras regelbundet samt vara riskbaserad, rättssäker, ändamålsenlig och effektiv för att uppfylla kraven i lagstiftningen, kontrollförordningen (EG) nr 882/2004. Resurserna ska användas riskbaserat och där de behövs, så att målen i lagstiftningen uppnås och kontrollen får avsedd effekt. Kontrollen bör genomföras så att den så långt det är möjligt uppfyller förväntningar hos konsumenter och intressenter. För att uppnå detta krävs ett systematiskt arbetssätt som säkerställer att kontrollen upprätthåller en viss kvalitet, men också att den ständigt förbättras och utvecklas. Kontrollen ska vara oberoende från ekonomiska eller andra intressen. Det ska finnas tillräckligt med kompetent personal som har tillgång till bra hjälpmedel och laboratorieresurser.

I artikel 4 i förordning (EG) nr 882/2004 anges att kontroll ska bedrivas med kvalitet och enhetlighet. Artikel 8 i samma förordning säger i korthet att myndigheten ska ha dokumenterade förfaranden för sin kontroll (planering), kontrollen ska följas upp och utvärderas (utvärdering) och man ska vidta

korrigeringar (förbättringar) om brister noteras. Varje kontrollmyndighet ansvarar för planering, genomförande, utvärdering och förbättring av den egna kontrollverksamheten.

Riskanalys och urval av kontrollobjekt – en del av foderkontrollens planering

Den planerade offentliga kontrollen ska enligt artikel 3 i förordningen (EG) 882/2004 vara risk- och erfarenhetsbaserad. På Livsmedelsverkets webbplats finns vägledningen ”Klassning av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen, prioritering och urval av kontrollobjekt” som tagits fram gemensamt av Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska anstalt. Denna vägledning används i planeringen av foderkontrollen för urval av kontrollobjekt. Länsstyrelsen förväntas också göra en egen riskanalys för sitt län, utifrån regionala förhållanden. I Jordbruksverkets kontrollföreskrift (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter framgår i ett allmänt råd att en procent av primärproducenternas foderanläggningar bör kontrolleras med utgångspunkt i utförd riskanalys.

Utöver den grundläggande vägledningen för riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag kan Jordbruksverket utforma en mer specifik riskanalys avseende risker med foder.

För kontrollåret 2018 önskar Jordbruksverket att Länsstyrelsen i sin egen riskanalys även tar hänsyn till följande vid kontrollen:

- Primärproducenter som har både värphöns och slaktkyckling. Dessa kan betraktas som riskanläggningar för att narasin (ett koccidiostatika) hamnar i värfoder/ägg då narasinfoder till slaktkycklingarna kan kontaminera värfodret. Livsmedelsverket har hittat flera fall av narasin, under gränsvärden, i ägg och vi behöver få mer kunskap om hur narasinet överförs. Foder med narasin är vanligt att ge till slaktkycklingar och köps oftast in som ett färdigt foder men det finns även slaktkycklinggårdar med godkännande för att själva blanda in koccidiostatika.
- Inblandning av läkemedel eller tillsatser i foder
- Att provtagning bör ingå i den planerade kontrollen. För 2018 bör man inrikta sig på salmonellaprovtagning. Risk för salmonella finns enligt resultat från SVAs projekt på växtodlingsgårdar. Under 2018 kommer Jordbruksverket att se över vägledningen för att inför 2019 års kontroll ge mer vägledning till stöd för vilken annan provtagning än salmonellaprovtagning som är mest relevant. Som stöd vid salmonellaprovtagning se bilaga 9.
- Primärproducenter som själva tar in foder (råvaror, foderblandningar) från EU eller tredjeland till exempel soja, fiskmjöl m.m.

Vid planeringen av foderkontrollen ska en kontrollplan tas fram baserad på risker, mål, prioriteringar och erfarenheter från tidigare genomförda kontroller. Denna plan ska även rapporteras till Jordbruksverket vid den årliga rapporteringen. Utöver den planerade kontrollen kan även extra offentlig kontroll genomföras till exempel som uppföljning av genomförda kontroller eller i utredningssyfte.

Foderföretagarregistret är ett register som hålls av Jordbruksverket över de primärproducenter som är registrerade som foderföretagare. Delar av registeruppgifterna bland annat

verksamhetstyp finns publicerade på Jordbruksverkets webbplats. Vid frågor kring registret och kontrollobjekt kontakta Djurregisterenheten på Jordbruksverket.

En användarmanual (Manual_FANNY_ANL005) finns på Ladan under Foder/Anläggningsregistret.

Genomförande av foderkontroll

En kontrollmyndighet och ett kontrollorgan som anlitas i den offentliga kontrollen har, enligt 21 § foderlagen, rätt att i den utsträckning det behövs för kontrollen:

- på begäran få upplysningar och ta del av handlingar, samt
- få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till verksamheten och där göra undersökningar och ta prover.

Enligt 22 § foderlagen ska den som är föremål för offentlig kontroll tillhandahålla den hjälp som behövs för att kontrollen ska kunna genomföras.

Enligt foderlagen 27 § ska polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för utövande av offentlig kontroll eller verkställighet av beslut enligt denna lag, de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen eller de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna.

Hjälp enligt första stycket får begäras endast om:

- det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
- det annars finns synnerliga skäl.

Planering och föransmälning av kontroll

Utifrån upprättad kontrollplan ska varje enskild foderkontroll planeras utifrån foderföretagets egna förutsättningar till exempel verksamhetstyp, eventuella godkännanden, tidigare kontrollresultat m.m. för att nå en så effektiv och ändamålsenlig kontroll som möjligt. Uppgifter om giltiga godkännanden kan fås via rapport i Regina eller vid efterfrågan från Jordbruksverket, Enheten för CITES, foder och djurprodukter.

Jordbruksverkets bedömning är att användandet av föransmälning eller så kallad avisering bör ske enligt följande:

- Vid kontroller som görs rutinmässigt (till exempel så kallade normalkontroller) bör en föransmälning göras för att skapa goda förutsättningar för kontrollen. Föransmälning bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.
- Vid uppföljande kontroller bör syftet och vad som ska kontrolleras avgöra om det är lämpligt att föransmäla eller inte. Föransmälning bör dock inte göras tidigare än 24 timmar innan kontrollens genomförande.

Vid kontroll som utförs med anledning av anmälan bör inte någon föransmälning göras.

Dokumentation av kontroll

Den som utfört kontrollen ska sammanställa en rapport om kontrollen som har utförts.

Rapporten ska innehålla en beskrivning av syftet med kontrollen, den kontrollmetod som tillämpats, resultaten av kontrollen och i förekommande fall de åtgärder som ska vidtas av foderföretagaren.

Åtminstone vid bristande efterlevnad ska kontrollanten lämna en kopia av rapporten till foderföretagaren.

Dokumentationen är mycket viktig. Den måste vara tydlig och saklig. Dokumentation i form av officiella skrivelser, till exempel kontrollprotokoll/checklista eller beslut, är bra att använda. En mall för hur ett kontrollprotokoll/checklista kan utformas finns i bilaga 2 i denna vägledning. I bilaga 2 finns ett kontrollprotokoll/checklista innehållande de kontrollpunkter som Jordbruksverket har föreslagit. Det är upp till den operativa kontrollmyndigheten att själv avgöra om man önskar använda den redan ifyllda kontrollprotokoll/checklistan eller föredrar att ta fram en egen utifrån egna önskemål och behov. Dokumentation kan ske på många sätt. Digitalkamera eller annan kamera är ett vanligt hjälpmedel och bilder kan vara mycket klagörande för att visa de förhållanden som rådde i en viss situation på en viss plats.

Dokumentation ska göras bland annat med tanke på att andra personer som inte varit närvarande på plats, ska få en klar bild av de förhållanden som rådde. Dokumentationen kan vara av avgörande betydelse för bedömningen om överträdelsen är ett brott eller inte. Vidare bör kontrollmyndigheten ha i åtanke att det man dokumenterar ska kunna vara användbart längre fram i tiden, till exempel vid kommande rättegång. Dokumentationen ska också kunna fungera som stöd för minnet, så att kontrollpersonal kan lämna korrekta och trovärdiga uppgifter vid vittnesmål.

En kontrollrapport ska innehålla följande uppgifter:

- information om typ av kontroll
- information om kontrollobjektet
- tid och plats för kontrollen
- vilka som var närvarande vid kontrollen
- om kontrollen var föranmäld eller inte
- andra uppgifter som kan ha betydelse för bedömning av kontrollen och som inte finns dokumenterade någon annanstans
- kommentarer till enskilda frågeställningar
- kommentarer med länsstyrelsens bedömning
- underskrifter av kontrollanten

Utvärdering och förbättringar av foderkontrollen

Utifrån erfarenheter och resultat från genomförda kontroller ska kontrollen i sin helhet utvärderas i slutet av varje kontrollår. Syftet med detta är att tydliggöra de eventuella förbättringar som kan genomföras för att åstadkomma en likvärdig, rättssäker och effektiv kontroll som uppfyller kraven i kontrollförordningen (EG) nr 882/2004. Att analysera resultaten och föreslå förbättringar är en mycket viktig del i arbetet med kontrollen i livsmedelskedjan och en avgörande del för att uppnå målen med säkra foder och livsmedel. Analysen av varje kontrollområde är också en viktig del i arbetet med den årliga rapporteringen av kontrollen i livsmedelskedjan och uppdateringen av den fleråriga nationella kontrollplanen.

Läs mer om den årliga rapporteringen av kontrollen till kommissionen under avsnittet om rapportering av kontroll nedan.

3. Rapportering av kontroll

Hur kontrollresultaten ska rapporteras i systemen

För kontrollåret 2018 ska rapporteringen av kontroll av foderregelverket rapporteras enligt följande:

-Lantbrukare uttagna av länsstyrelsen för tvär_alla kontroll: Registreras i Atlas samt i Konrad.

-Fullständig offentlig kontroll där länsstyrelsen valt ut kontrollobjektet genom sin egen riskanalys (ej genom tvärvillkorsuttaget): Registreras enbart i Konrad (alla kontrollpunkter inklusive de som är tvärvillkor)

-Lantbrukare uttagna för tvär_alla där länsstyrelsen dessutom gör en fullständig foderkontroll (alla lagstiftning, alla kontrollpunkter): Registreras tvärvillkorspunkterna i Atlas samt samtliga kontrollpunkter även i Konrad.

Särskilda rapporteringar vid direkttorkning eller godkända anläggningar

Om det framkommer att primärproducenten använder sig av någon typ av direkttorkningsteknik, ska detta omgående rapporteras till Jordbruksverket. För ytterligare information om riskvärdering gällande direkttorkning eller rapportering av direkttorkningsmetod, se bilaga 4 resp. 6.

Avvikelse som påvisas hos en foderföretagare som innehar ett giltigt godkännande för sin verksamhet och där avvikelserna finns inom följande områden (se mer info bilaga 3):

- kunskap hos foderföretagaren och/eller övrig personal,
- foderkedjans renhet,
- journalföring och dokumentation,
- åtgärder för att förhindra kontamination av foder, inklusive korskontamination
- skadedjursbekämpning,
- lagring av foder och foderråvaror
- säkerställande av fodersäkerheten,

Där kontrollanten bedömer att denna avvikelse inte omedelbart eller mycket skyndsamt kan rättas till ska efter samråd med Jordbruksverket (Enheten för CITES, foder och djurprodukter) rapporteras till Jordbruksverket för vidare bedömning om godkännandet bör dras tillbaka. Använd bilaga 3 och bifoga en kopia på hela kontrollärendet.

Årlig rapportering

En sammanställning från foderkontrollen ska årligen rapporteras till Jordbruksverket via den enkät som skickas till Länsstyrelsen i slutet av varje kalenderår. Rapporteringen ska vara Jordbruksverket tillhanda senast den sista februari efter utgången av varje kalenderår enligt 3 kap 6§ i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2007:21) och allmänna råd om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter. Vanligtvis skickas en enkät ut under december månad till Länsstyrelserna som ska vara Jordbruksverket tillhanda sista januari.

Uppgifter som rapporteras till Jordbruksverket ligger till grund för den årliga rapporteringen till EU-kommissionen av kontrollen i livsmedelskedjan. Denna rapportering samordnas av Livsmedelsverket.

Anvisningar till kontrollprotokollet

Kontrollprotokollet består av 47 förslag till kontrollpunkter för kontroll av foderföretagare i primärproduktionen. Förslaget till kontrollpunkter är framtaget för att täcka de krav som finns på foderföretagare enligt regelverket om foder. Kontrollmyndigheten kan själv välja vilka delar av lagstiftningen som ska kontrolleras eller om det finns t.ex. lokala förhållanden eller tidigare kontroller att ta hänsyn till. Kontrollpunkterna i bilagan är dock de som kan rapporteras in i Konrad. Viktigt är att kontroll endast sker av regelefterlevnaden och att kontroll utöver kraven i regelverken inte får ske vid offentlig kontroll. Notera att branschriktlinjer m.m. kan förekomma som kan innebära att foderföretagaren har tagit på sig att leva upp till krav utöver lagstiftningens krav. Dessa kan ligga till grund vid kontrollantens helhetsbedömning men brister i åtaganden utöver regelkraven kan aldrig generera i avvikelser i den offentliga kontrollen av foder.

Kontrollprotokollet är uppdelat efter till vilka foderföretagare kontrollpunkterna berör.

- Kontrollpunkterna 1-16 är generella grundläggande krav som gäller samtliga foderföretagare.
- Kontrollpunkterna 17-37 är krav för de foderföretagare som utfodrar livsmedelsproducerande djur.
- Kontrollpunkterna 38-47 är krav för de foderföretagare som har en verksamhet som innebär att de ska följa relevanta delar i bilaga II i foderhygienförordningen (EG) 183/2005. Exempel på sådana verksamheter är foderföretagare som blandar tillsatser i foder.

Om avvikelser påvisas på kontrollpunkter som berör lokaler, utrustning, personal, produktion, kvalitetskontroll, lagring, dokumentation, fodersäkerhet och spårbarhet hos en foderföretagare som innehar ett giltigt godkännande för sin verksamhet, kan detta innebära att Jordbruksverket ska pröva om bristen är av sådan art att beslutet om godkännande ska dras tillbaka. Kan inte en sådan avvikelse mycket skyndsamt rättas till ska kontrollanten i samråd med Jordbruksverket (Enheten för CITES, foder och djurprodukter) överväga om ärendet ska överlämnas till Jordbruksverket för vidare handläggning.

Bedömningspunkter

Bedömningspunkterna ska vara en samlad bedömning av kontrollen hos foderföretagaren, och dessa punkter stöder sig på det regelverk som foderföretagare ska följa, exempelvis ”hygienförordningen” 183/2005. Bedömningspunkterna är inte baserade på några specifika paragrafer i regelverket utan är en övergripande granskning. Kontrollanten ska på plats på anläggningen bilda sig en professionell uppfattning om anläggningen och foderföretagaren håller en godtagbar nivå när det gäller de grundläggande frågeställningarna kopplat till regelverket för foder.

Bedömningspunkterna är tänkta som stöd för kontrollanten i sin slutliga bedömning och är alltså inte tänkta att diskuteras med foderföretagaren.

Förslag på bedömningspunkter:

- Anser du att foderföretagaren har den kunskap som krävs för att utöva verksamheten?
- Hur upplever du foderföretagarens engagemang och vilja att följa lagstiftningen? Om du påtalat några brister, finns driv och engagemang för att rätta till eventuella brister och svagheter?
- Hur bedömer du den allmänna ”ordning och reda” på anläggningen?
- Om anställda finns eller avbytare används vid till exempel sjukdom eller semester, säkerställs att tillräckliga kunskaper finns för att säkerställa fodersäkerheten?
- Säkerställs att de personer som ansvarar för utfodringen av djur har den förmåga, kunskap och kompetens som krävs?

Övergripande kontrollpunkter

De övergripande kontrollpunkterna är för de delar av lagstiftningen som är mer allmänna och av mer övergripande karaktär än lagstiftningen för kontrollpunkterna. I vissa fall kan kontrollmyndigheten upptäcka brister i verksamheten där kontrollpunkterna inte blir tillämpliga men där man ändå vill påtala brister och eventuellt kunna sätta en avvikelse för att kunna följa upp att kontrollobjektet rättar till bristerna. Vid avvikelser på denna punkt är det viktigt att det fortfarande är en avvikelse utifrån denna lagstiftningen. Används annan lagstiftning måste kontrollmyndigheten hänvisa till den lagstiftningen. Vid rapportering av avvikelse på denna punkt bör det framgå tydligt vad avvikelsen bestod av så det blir tydligt både för kontrollobjektet, för att kunna rätta till bristen, samt för att Jordbruksverket ska kunna sammanställa dessa i den årliga rapporteringen till kommissionen.

Kontrollpunkter

Kontrollpunkterna består till största del av artiklar och bilagorna I, II och III i hygienförordningen 183/2005 men även av andra lagstiftningar som är viktiga för att uppfylla kraven om ett säkert foder samt spårbarhet i alla led. Frågorna är uppdelade i tre grupper. I frågorna framgår vilka undantag som kan finnas.

- Bilaga I: Frågorna 1-16 gäller alla foderföretagare
- Bilaga III: Frågorna 17-37 foderföretagare som utfodrar livsmedelsproducerande djur
 - där 28-34 foderföretagare som blandar läkemedel i foder
 - där 35-37 foderföretagare som utfodrar med animaliska proteiner
- Bilaga II: Frågorna 38-47 gäller foderföretagare som ska följa relevanta delar av bilaga II foderhygienförordningen 183/2005.

Vilka verksamheter som är aktuella för de olika bilagorna finns definierat i artikel 5.1, 5.2 samt 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005:

5.1. När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- a) transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- b) transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,

c) blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

5.2. När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

5.5. Jordbrukare skall följa bestämmelserna i bilaga III vid utfodring av livsmedelsproducerande djur.

Kontrollpunkter

Övergripande kontrollpunkt 1 -Säkert foder

Regelkrav

1. Foder får inte släppas ut på marknaden eller ges åt livsmedelsproducerande djur om det inte är säkert.
2. Foder skall anses som icke säkert för dess avsedda användningsområde om det anses ha en negativ effekt på människors eller djurs hälsa eller leda till att livsmedel från ett livsmedelsproducerande djur inte är säkert som människoföda.

Bestämmelse:

Artikel 15 i förordning (EG) nr 178/2002.

Övergripande kontrollpunkt 2 -Verksamhet utifrån faroanalys

Regelkrav

Foderföretagare som ansvarar för primärproduktion av foder skall se till att verksamheten styrs och genomförs på ett sätt som förebygger, undanröjer eller minskar faror som kan äventyra fodersäkerheten.

Foderföretagarna skall uppfylla skyldigheterna ovan genom att iaktta tillämpliga bestämmelser i gemenskapslagstiftning och nationell lagstiftning i fråga om kontroll av faror, vilket inbegriper

- i) åtgärder för att kontrollera farlig kontaminering, exempelvis från luft, jord, vatten, gödningsmedel, växtskyddsmedel, bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel samt hantering och bortskaffande av avfall, och
- ii) åtgärder som rör växtskydd, djurhälsa och miljö och som kan påverka fodersäkerheten, inklusive program för övervakning och kontroll av zoonoser och zoonotiska smittämnen.

Bestämmelse:

Bilaga 1 I. Hygienbestämmelser punkt 1 förordning (EG) nr 183/2005.

Övergripande kontrollpunkt 3 -Kontaminationsrisk

Regelkrav

Foderföretagarna skall så långt som möjligt se till att primärprodukter som produceras, bereds, rengörs, förpackas, lagras och transporteras på deras ansvar skyddas mot kontaminering och förstöring.

Foderföretagarna skall uppfylla skyldigheterna ovan genom att iaktta tillämpliga bestämmelser i gemenskapslagstiftning och nationell lagstiftning i fråga om kontroll av faror, vilket inbegriper

- i) åtgärder för att kontrollera farlig kontaminering, exempelvis från luft, jord, vatten, gödningsmedel, växtskyddsmedel, bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel samt hantering och bortskaffande av avfall, och
- ii) åtgärder som rör växtskydd, djurhälsa och miljö och som kan påverka fodersäkerheten, inklusive program för övervakning och kontroll av zoonoser och zoonotiska smittämnen.

Bestämmelse:

Bilaga 1 I. Hygienbestämmelser punkt 2 förordning (EG) nr 183/2005.

1. Foder 101

Är foderföretagarens foderanläggning/ar registrerade och godkända om det krävs?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagarens foderanläggning/ar är registrerade i Jordbruksverkets register över foderföretagare. Kontrollera även om foderföretagaren i verksamheten bedriver något som kräver ett godkännande av foderanläggningen, exempelvis blandar läkemedel i fodret.

Kommentar

Enligt Förordning (EG) nr 183/2005 är en foderanläggning varje enhet i ett foderföretag. När det gäller primärproducenter inom foder, dvs. i praktiken oftast jordbrukare, betraktar Jordbruksverket varje jordbruksfastighet som en foderanläggning, om foder hanteras som ett led i primärproduktionen av foder eller livsmedel. Ett produktionsplatsnummer är oftast en anläggning. Om jordbruket bedrivs på flera gårdar som ligger alldeles intill varandra får de räknas som en foderanläggning även om de har flera fastighetsbeteckningar. Om däremot jordbruksföretaget består av flera gårdar som inte ligger mycket nära varandra räknas varje gård, där foder odlas eller hanteras, som en foderanläggning.

Alla anläggningar som foderföretagaren ansvarar för ska vara registrerade. För vissa verksamheter krävs det utöver registreringen ett godkännande. Under kontrollen, notera om det som foderföretagaren är registrerad/godkänd för stämmer överens med vad som framkommer vid kontrollen.

På Jordbruksverkets hemsida finns e-tjänsten ”sök foderföretagare”. Där går att söka upp företaget och se om och för vilka verksamheter de är registrerade/godkända. Samma information går även att hitta i Regina under foderanläggningar.

Ett godkännande krävs inom primärproduktionen innan följande verksamheter påbörjas:

- Inblandning av läkemedel i foder
- Inblandning av vissa tillsatser i foder¹
 - Koccidiostatika och histomonostatika (medel för bekämpning av koccidier hos fjäderfä, kaniner och pälsdjur)
 - Zootekniska tillsatser tillhörande den funktionella gruppen andra zootekniska tillsatser, i kommissionens register över tillsatser har dessa tillsatser benämningen 4d (kolumn 1 och 2)

¹ Du hittar kommissionens tillsatslista via www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Foder och därefter EU:s bestämmelser om foder, under rubriken Fodertillsatser hittar du länken.

- Lagring av animaliska biprodukter och tillverkning av foder som innehåller animaliska biprodukter
 - Fiskmjöl
 - Di kalcium- och trikalцийfosfat
 - Blodprodukter och blodmjöl.

Kommentar läkemedel: Godkännande krävs inte för foder med läkemedel som köps in färdigblandat. Godkännandet ligger då på den tillverkande foderfabriken. Godkännande krävs inte heller om administreringen av läkemedel sker via dricksvattnet eller så kallad toppdressing, eller annan oral administrering. Det ska dock framgå i FASS att läkemedlet får administreras på dessa sätt. T.ex. är vissa läkemedel bara godkända för att blandas in i foder och får dämed inte ges som toppdressing. Se mer om läkemedel i foder i bilaga 9.

Bestämmelse:

Artikel 9, 10 och 11 i förordning (EG) nr 183/2005.

2 Foder TV 2

Kommer allt foder, dvs foderråvaror, kompletteringsfoder, helfoder, tillsatser som används från anläggningar som är registrerade eller godkända (inkl. egen anläggning)?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren endast använder foder från foderanläggningar som är registrerade eller godkända. Säkerställ att alla produkter som ska ingå i foder eller utfodras livsmedelsproducerande djur kommer från foderanläggningar. Även foderföretagarens egen anläggning ska vara registrerad, eller om så krävs, godkänd. Vid tveksamhet, till exempel om foder har köpts in i bristfälligt märkta förpackningar eller av annat skäl kan antas komma från icke registrerat foderföretag så ska du kontrollera att foderföretagets foderanläggning finns med på Jordbruksverkets lista över registrerade och godkända foderanläggningar. Information om svenska anläggningar finns att på www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Självservice (e-tjänster), Djur och Foderföretagare.

För företag inom EU klickar du från startsidan på Handel/Övriga djurprodukter och foder/Godkända anläggningar och användare. Här återfinns foderanläggningar inom EU under rubriken anläggningar inom EU. Observera att för tillverkare av foder utanför EU så måste de representeras av en representant inom EU.

Kommentar

Kontrollpunkten handlar om att det foder som används ska komma från registrerade eller godkända anläggningar. Vid inköp från grannar ska även grannen finnas med på listan över registrerade och godkända foderanläggningar. Observera att om grannen är undantagen från kraven i förordning 183/2005, det vill säga endast direkt säljer vidare primärproducerat foder mindre än 10 ton torrsbstans per år och till lokala jordbruksföretag belägna inom ett avstånd av 50 kilometer, så krävs det inte att grannen är registrerad som foderföretagare. Vid osäkerhet och frågor kring godkända anläggningar, kontakta enheten för CITES, Foder och djurprodukter på Jordbruksverket.

Industrier som lämnar ut biprodukter i syftet att de ska användas som foder ska vara registrerade som foderanläggningar. Det kan gälla exempelvis etanolfabriker, bryggerier, bagerier, glassfabriker och liknande. Om foderföretagaren vill använda biprodukter från en industri som inte är registrerad i foderanläggningsregistret bör foderföretagaren kontakta Jordbruksverket. För att inte riskera problem med ansvarsfrågor bör foderföretagaren upplysa industrin om att deras biprodukter används som foder. Då kan industrin ta ställning till om de behöver ändra sina rutiner för att upprätthålla fodersäkerhet och spårbarhet.

På gårdsnivå krävs det godkännande för inblandning av läkemedel eller vissa tillsatser i foder. Tillsatser som kräver godkännande är tillsatserform av koccidiostatika/histomonostatika eller för tillsatser tillhörande kategorin Zootekniska tillsatser och den funktionella gruppen Andra zootekniska tillsatser. Du hittar kommissionens tillsatslista via www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Foder och därefter EU:s bestämmelser om foder, under rubriken Fodertillsatser hittar du länken.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.6 i förordning (EG) nr 183/2005. Art 5.6 183/2005

3 Foder TV 4

Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över införskaffat foder inkl. råvaror, tillsatser och förblandningar som ska ingå i foder?

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen/ journalföringen om införskaffat foder omfattar uppgifter om:

- Varifrån fodret kommer (leverantör)
- Datum då fodret kom till foderföretagaren
- Vad det är för typ av foder
- Hur mycket foder som lantbrukaren har tagit emot

Kommentar

Det spelar ingen roll om man köpt foder, bytt till sig det eller fått det gratis. Kraven gällande dokumentation/journalföring gäller oavsett på vilka villkor man har tagit emot fodret från någon annan.

Observera att kraven på spårbarhet gäller både den som producerar foder och den som utfodrar livsmedelsproducerande djur. För den som producerar foder gäller att journal ska föras löpande och förvaras samlat. För den foderföretagare som endast utfodrar egna djur krävs inga löpande journaler men krav finns ändå på att han/hon ska kunna uppvisa skriftlig dokumentation vid efterfrågan.

Titta stickprovsvis på till exempel fakturor, frakt- eller följesedlar över inköpt foder samt motsvarande dokumentation över foder som tagits emot från grannar eller andra foderföretagare. Det handlar om att löpande dokumentera uppgifter och lagra information på ett samlat sätt.

Det krävs dokumentation/ journalföring men det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med till exempel följesedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår av denna dokumentation. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Det finns inte lagstiftat hur länge dokumentationen/journalerna ska sparas men kommissionens rekommendationer är minst 5 år.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Art 18.2 i förordning (EG) nr 178/2002

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2 e) i samma förordning.

4 Foder TV 6

Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över foder som lämnar företaget?

Instruktion

Kontrollera att det finns uppgifter i dokumentationen/journalföringen om foder som har sålts vidare såsom:

- Till vem fodret har levererats,
- Datum då fodret har levererats,
- Vad det är för typ av foder,
- Kvantitet av levererad vara (gäller ej vid betesdrift).

Kommentar

Det spelar ingen roll om man sålt foder, bytt bort det eller skänkt bort det, kraven på dokumentation/journalföring gäller oavsett på vilka villkor man har levererat fodret till någon annan.

Observera att kraven på spårbarhet gäller både den som producerar foder och den som utfodrar livsmedelsproducerande djur.

Titta på till exempel fakturor, frakt- eller leveranssedlar över avyttrat foder. Det krävs dokumentation/journalföring, men det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med till exempel leveranssedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet.

Håller man andras djur på bete räcker det om dokumentationen/journalföringen visar vilket bete eller skifte som det gäller, vems djur som hålls på betet eller skiftet, datum då djuren släpptes på bete eller skiftet samt när djuren flyttades därifrån. Det krävs ingen dokumentation/journalföring av kvantitet av levererat foder vid betesdrift.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 18.3 i förordning (EG) nr 178/2002.

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2 e) i samma förordning.

5 Foder TV 7

Märks eller följs foder, som släpps eller sannolikt kommer att släppas ut på marknaden inom gemenskapen, av dokumentation för att underlätta fodrets spårbarhet?

Instruktion

Kontrollera att fodret är märkt eller identifierbart för att underlätta spårbarhet.

Kommentar

Foder som släpps eller sannolikt kommer att släppas ut på marknaden inom gemenskapen skall vara lämpligt märkta eller följas av dokumentation för att underlätta fodrets spårbarhet. Den som producerar foder för försäljning ska se till att fodret är märkt på korrekt sätt. Bestämmelser om hur foder ska märkas finns i förordning (EG) nr 767/2009.

På Jordbruksverkets hemsida finns mer att läsa om märkning:

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/foder/markningavfoder.4.207049b811dd8a513dc80004299.html>

Observera: För bulkvaror, såsom ensilagebalar, höpartier (undantaget försäljning av enskilda höbalar) och spannmålspartier, räcker det att märkningen framgår av följesedlar. På följesedeln ska det framgå företagsuppgifter, d v s namn och adress på både leverantör och mottagare, leveransdatum samt typ av foder och kvantitet.

Påträffas foder med ofullständig märkning som inte har producerats på gården utan köpts in ska detta anmälas till djurkontrollenheten på Jordbruksverket som har kontrollansvaret för foderföretagare, andra än primärproducenter. Djurkontrollenheten kan då följa upp de företag som släpper ut ofullständigt märkta foder. Mejla den information som finns samt bild på produkten till foderABPkontroll@jordbruksverket.se.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 18.4 i förordning (EG) nr 178/2002

Förordning (EG) nr 767/2009 artiklar 14 - 17

6 Foder 102

Följer foderföretagaren bestämmelserna kring förbjudna råvaror samt är förpackningsmaterial till fodret säkert?

Instruktion

Vid genomgång av anläggningen bör man observera om det finns indikationer på att förbjudna råvaror används vid utfodringen av djuren och om det finns risk att förpackningsmaterial kan kontaminera fodret.

Kommentar

Det är inte tillåtet att utfodra djuren med till exempel impregnerat trä, inklusive sågspån och annat material som härrör från trä som är impregnerat, hushållssopor, förpackningar eller delar av förpackningar. Animaliska produkter som inte lever upp till kraven i ABP förordningarna får inte heller användas som foder. Matavfall från restauranger och storkök får inte ges till produktionsdjur undantaget pälsdjur.

Förpackningsmaterial får inte hamna i fodret. Utfodring med storbal där plasten är kvar kan vara olämpligt då djuren för att komma åt fodret kan äta av plasten. Det förpackningsmaterial som används får inte heller kontaminera fodret genom t.ex. emigrering av tungmetaller, rost, olämpligt plastmaterial osv.

Bestämmelser

Bilaga III i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 767/2009.

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A 2 f) i samma förordning.

Förordning (EG) nr 1069/2009

Förordning (EU) nr 142/2011

7 Foder TV 8

Lagras och hanteras avfall och farliga ämnen, kemikalier och andra produkter separat så förorening av foder förhindras?

Instruktion

Kontrollera att kemikalier och andra produkter som är förbjudna i foder, avfall som till exempel förbrukade förpackningar, säckar från betat utsäde, ensilageplast, kasserat foder, använda balsnören, matrester, döda skadedjur, spillolja, glas och använda filter:

- Förvaras avskilt från foder,
- Hanteras på ett sådant sätt att inte fodersäkerheten riskeras.

Kommentar

Kontrollera att foder lagras separat från kemikalier och andra produkter som är förbjudna i djurfoder, till exempel växtskyddsmedel, betat utsäde, gödselmedel, starka syror och baser, rengöringsmedel, drivmedel och oljor, råttgift, förpackningsmaterial, etc.

Titta på gårdens avfallshantering, inklusive omhändertagande av döda skadedjur som exempelvis råttor och möss. Förorening av foder kan uppstå vid till exempel bristfällig hantering av krossat glas och lysrör, bortforsling av avfall, tömning av soptunnor, rengöring av maskiner och transportutrustning som används både för avfall och för foder. Avskilt behöver i detta sammanhang inte betyda förvaring i skilda lokaler, men att den avskilda förvaringen ska leda till att en tydlig separation finns mellan foder och avfall.

Säkerställ att farliga ämnen förvaras separat i avgränsat utrymme eller åtminstone på sådant sätt att slutna förpackningar eller förvaringssilos gör att fodret inte kommer i direkt kontakt med farliga ämnen. Flaskor, burkar, dunkar, etc. bör vara ordentligt märkt så att det framgår vad de innehåller och om innehållet är till exempel giftigt, frätande eller explosivt.

Kontaminering av foder kan uppstå till exempel vid bristfällig rengöring av maskiner, utrustning och fordon som använts både till foder och icke foderprodukter. Förvaringen får inte vara sådan att djuren har tillgång till lager eller säckar med gödningsmedel, betat utsäde eller andra farliga ämnen.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4 e) i samma förordning.

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning

8 Foder 103

Hålls hela foderkedjan ren och rengörs den regelbundet?

Instruktion

Kontrollera om alla lokaler där foder hanteras samt utrustning för blandning och utfodring och utfodrings och vattenutrustning är tillfredställande rent och att lokaler och utrustning rengörs regelbundet.

Kommentar

Denna fråga är en sammanslagning av flera bestämmelser. Frågan sträcker sig därför längs hela kedjan där foder hanteras inklusive behållare, transportlådor och fordon. Bedömningar måste göras på plats utifrån synsättet att foder och foderhanteringen ska vara säker utifrån perspektivet säkert foder och säkra livsmedel. Renlighet, undvikande av fuktiga miljöer och låg dammnivå är viktiga kriterier för att bibehålla en god foderkvalitet dvs. rent och snyggt.

Hur ofta och med vilka intervaller rengöringen ska ske är beroende på vilken typ av verksamhet och hur känsliga fodermedel som används. Hur rengöringen ska ske är också beroende på fodermedel. Torra fodersystem ska generellt inte våtrengöras då fukten i sig kan orsaka bakterietillväxt. I torra system är den mekaniska rengöringen viktigast, sopa foderbord, skrapa bort foderrester ur silos etc. Om våtrengöring sker ska lokal och utrustning kunna torka ordentligt. När det är nödvändigt bör utrustning desinficeras på lämpligt sätt. Viktigt att eventuella rengöringsmedel inte hamnar i fodret. Utfodrings- och vattenutrustning ska vara utformat och placerat så att kontaminering foder och vatten minimeras av t.ex. gödsel, lera, fåglar etc.

Bestämmelser

Artikel 5.1 samt 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I 4a, 4b samt bilaga III stycke Krav på stall och utfodringsutrustning.

9 Foder 104

Används rent vatten vid bevattning och rengöring samt säkerställs kvalitén på dricksvatten och vatten till vattenbruksdjur?

Instruktion

Om produktion av foder sker på företaget, är det vatten som används till eventuell bevattning av grödorna rent? Är det vatten som använd till rengöring, t.ex. avspolning av flak, kärror eller liknande rent? Säkerställs att det vatten som används som dricksvatten, i foderproduktion eller för vattenbruk håller rätt kvalitet?

Kommentar

Kontrollera rutinerna för vattenhanteringen. Tas vatten från någon annan källa, t.ex. en sjö, damm eller liknande. Om foderföretagaren har djur på bete, vart dricker dessa djur? Finns det risk för kontaminerat vatten? Observera att det inte finns några gränsvärden för vatten men Livsmedelsverket har riktlinjer.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4 c) i samma förordning.

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III avsnitt Foder och vatten i samma förordning

10 Foder TV 23

Finns lämpliga åtgärder att bekämpa skadedjur?

Instruktion

Kontrollera om bekämpning av skadedjur sker och om den är tillräcklig.

Kommentarer

Vid lagring av spannmål och annat foder är risken stor att råttor och möss och eventuellt fåglar kan kontaminera fodret med exempelvis salmonella. Gör en bedömning av behovet av skadedjursbekämpning. Kontrollera hur verksamheten ser ut och dess omfattning och om det finns tecken på att skadedjur kommit i kontakt med fodret. Bedöm om åtgärderna för skadedjursbekämpning är tillräckliga. Om inget behov av skadedjursbekämpning bedöms föreligga får det anses att lämpliga åtgärder har vidtagits.

Möjligheten för skadedjur att kontaminera foder ska begränsas med adekvata metoder (stängas ute, bekämpning). Även till exempel katter som används för att hålla rått-/musbeståndet på en hanterlig nivå kan vara ett skadedjur vid till exempel planlagring av spannmål.

Det finns inget krav på att kontroll/sanering av skadedjur görs av ett separat företag utan det kan mycket väl ske i egen regi. Djurägaren ska dock på ett tydligt sätt beskriva hur han går tillväga, vilka preparat som används etc.

OBSERVERA att denna kontrollpunkt är sammanslagen av flera lagstiftningar.

Tvårvillkorsavdrag kan därför enbart bli aktuellt om foderföretagaren ska följa bilaga III, d.v.s. har livsmedelsproducerande djur.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4 d) i samma förordning.

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III avsnitt Krav på stall och utfodringsutrustning i samma förordning

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning.

11 Foder 105

Om det är problem med skadedjur, som kan påverka säkerheten hos primärprodukter, journalförs då förekomsten av skadedjur?

Instruktion

Om det finns en historik med skadedjursproblem eller det finns tecken på pågående problem kontrollera om det finns någon loggbok, rapporter eller liknande dokumentation från skadedjursbekämpningsföretag. Om inte skadedjursbekämpningsföretag anlitas, kontrollera om det förs någon typ av journal (anteckningar, logg, dokumentation) över problem med skadedjur.

Kommentar

Syftet med kravet är spårbarheten genom journalerna. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Journalerna ska sparas i 5 år.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2c) i samma förordning.

12 Foder TV 12

Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över användningen av växtskydds- och bekämpningsmedel?

Instruktion

Kontrollera att journalföringen av eventuell växtskyddsmedelsanvändning innehåller relevanta uppgifter som t.ex.

- Typ av preparat
- Datum för bekämpning
- Vem som utförde den
- Vilken gröda det gällde
- Karenstider
- Eventuell användning av bekämpningsmedel som till exempel råttgift är journalförd med uppgifter om preparat, plats, datum och vem som har utfört bekämpningen.

Det finns en rekommendation från kommissionen att spara all dokumentation som rör spårbarhet av foder i 5 år. Observera att det finns andra bestämmelser som gäller användningen av växtskyddsmedel och bekämpningsmedel med krav på journalföring och att anteckningarna ska sparas i 3 år.

Kommentar

Titta på senaste säsongens sprutjournal och övriga journaler. Den som sprutar själv ska föra sprutjournal med all nödvändig information. Om man anlitar till exempel en granne eller maskinstation ska ändå relevant journalföring finnas tillgänglig (eller gå att skaffa fram för kontroll inom rimlig tid).

Om inga växtskyddsmedel eller bekämpningsmedel används i jordbruksverksamheten behöver ingen journalföring ske. I så fall ska "Ej aktuellt" markeras.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2 a) i samma förordning.

13 Foder TV 14

Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över användningen av genetiskt modifierat utsäde?

Instruktion

Kontrollera att eventuell användning av genmodifierat utsäde finns journalfört.

Kommentar

Titta på frakt- och följesedlar. Fråga om GMO-utsäde används. Om foderföretaget levererar spannmål eller oljevaxter är det av stor vikt att traditionella grödor och grödor odlade med GMO-utsäde inte sammanblandas. Avgör om företagets rutiner säkerställer kraven på spårbarhet. Journalerna ska sparas i 5 år.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2b) i samma förordning.

14 Foder 106

Journalförs resultat som utförts på prover från primärprodukter eller andra prover som har betydelse för fodersäkerheten?

Instruktion

Kontrollera om företaget tagit analyser eller andra prover som är av betydelse för fodersäkerheten och om dessa journalförts.

Kommentar

Kravet gäller inte att prover ska tas utan om journalföringen. Exempel på analyser kan vara mikrobiella analyser. Det är tillräckligt att företaget har sparat analysrapporterna.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2d) i samma förordning.

15 Foder TV 10

Har foderföretaget tagit hänsyn till relevanta analyser?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren tar hänsyn till analysresultat som kan vara relevanta för fodersäkerheten.

Kommentar

Det är inget krav att ta prover och göra analyser. Om inga analyser utförts är denna kontrollpunkt "Ej aktuell".

Analyser som kan vara relevanta för fodersäkerheten är till exempel analyser av salmonella och mykotoxiner som kan indikera att fodret är olämpligt och att åtgärder behöver vidtas. Kravet i lagstiftningen syftar på att foderföretagaren ska vidta åtgärder om analysresultat visar på att fodret inte lever upp till lagstiftningen om säkert foder..

Näringsanalyser är till för att bedöma fodrets näringsmässiga kvalitet och beräkning av foderstater och är inte i sig aktuella för fodersäkerhet.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4 g) i samma förordning.

16 Foder 107

Om företaget torkar foderråvara med någon form av direkttorkningsteknik används bränsle som är säkra ur foder och livsmedelshänsyn?

Instruktion

Kontrollera om företaget torkar foder och vilken torkningsteknik som används. Om foderföretagaren använder direkttorkningsteknik där gaserna från flytande bränsle kan komma i kontakt med fodret måste risken med detta foder bedömas. Riskerna beror på stor del vilket bränsle som används. Ett bra sätt för att utröna risken för dioxiner i fodret är genom provtagning.

Kommentar

Riskerna med direkttorkningsteknik finns beskrivna i bilaga 6. Om torkning med direkttorkningsteknik används ska även bilaga 4 fyllas i och skickas in till Jordbruksverket. För livsmedel är direkttorkning med flytande bränsle inte tillåtet.

Bestämmelser

Artikel 15.1 i förordning (EG) nr 178/2002
--

Kontrollpunkterna 17-37 kontrolleras enbart om foderföretagaren utfodrar livsmedelsproducerande djur

17 Foder TV 17

Finns dokumentation över egenproducerat foders art och ursprung?

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen om egenproducerat foder omfattar uppgifter om:

- Till vilka djur fodret har använts
- Vad det är för typ av foder
- Var fodret har producerats

Kontrollera att foderföretagarens journaler, om vilket foder som ges till djuren och varifrån fodret kommer, omfattar uppgifter om egenproducerat foder som används till de egna djuren.

Kontrollera att kraven uppfylls i verksamheten. Gör en sammantagen bedömning av iakttagelserna och avgör om journalföring är tillräcklig för att avgöra vilket egenproducerat foder som har getts till djuren.

Kommentar

Egenproducerat foder ska gå att spåra via journalföringen även om det används till gårdens egna djur. Det får anses tillräckligt om foderföretagaren kan redovisa vad som producerats på gården, till exempel via växtodlingsplanen. I och med att foderpartier ofta blandas vid lagringen är det däremot inte rimligt att begära att foderföretagaren kan redovisa exakt vilket parti som används. Det bör vara tillräckligt att redovisa vad som producerats på gården och hur mycket som har levererats från gården. Resten får förutsättas ha gått till den egna djurproduktionen. Avgör om företagets rutiner och journalföring säkerställer kraven på spårbarhet.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Bilaga I del A punkt 8a i förordning (EG) nr 852/2004

18 Foder 108

Om foderblandningar eller råvaror förs in från annat EU-land eller importeras från land utanför EU, tas de salmonella och aflatoxinprover som krävs enligt Svensk lagstiftning?

Instruktion

Foderföretagare som själva för in eller importerar foder måste kunna uppvisa dokumentation att provtagning för salmonella och aflatoxin skett enligt lagstiftningen.

Kommentar

Den som för in foderblandningar och vissa foderråvaror som till exempel sojamjöl och majs glutenmjöl till nötkreatur, ren, gris eller fjäderfä från ett annat land måste för varje sändning kunna visa dokumentation på att provtagning för salmonella genomförts. För partier på upp till 100 ton ska minst 80 delprov ha tagits, som slås samman tio och tio till totalt 8 analysprover.

Salmonellaprovtagning:

Mer att läsa om kraven för salmonellaprovtagning finns i kapitel 4 om foderhygien) i Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om foder.

Aflatoxinprover:

Den som för in foderblandningar till mjölkkor från ett annat land måste för varje sändning kunna visa dokumentation på att provtagning för aflatoxin genomförts. Mer att läsa om kraven för provtagning för aflatoxin finns i Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om foder kapitel 4 om foderhygien.

Bestämmelser

4 kap, 7-8, 12-13 samt 16 a § i foderföreskriften

Observera att ny föreskrift kommer under 2018 som kan innebära förändringar!

19 Foder TV 19

Används fodertillsatser på ett korrekt sätt?

Instruktion

Kontrollera att de fodertillsatser som används finns med på EU-kommissionens register över godkända fodertillsatser och att de används på ett korrekt sätt. Registret kan du hitta på [jordbruksverkets](#) webbplats under Djur/Foder/EU:s bestämmelser om foder. Under rubriken Fodertillsatser återfinns EU-kommissionens tillsatsregister.

Titta på märkningen av dunkar, burkar, flaskor, fodersäckar eller följesedlar till foder om de innehåller rena fodertillsatser eller förblandningar. Det ska av märkningen framgå vilken tillsats/förblandning produkten innehåller samt till vilket djurslag och hurprodukten får användas. I kommissionens register över godkända tillsatser kan du genom att klicka vidare till de enskilda godkännandena få ytterligare information om specifika krav som kan förekomma, till exempel djurslag, utfodringsperiod, maxdos som enskild tillsats eller tillsammans med liknande tillsatser, etc.

Kommentar

Denna kontrollpunkt är endast aktuell hos foderföretagare som själva tillsätter fodertillsatser eller förblandningar i foder för utfodring av livsmedelsproducerande djur. Tillsatser som kan vara aktuella är vanligtvis vitaminer som e-vitamin, ensileringsmedel som myrsyra, spårelement eller jäst.

På gårdsnivå är det vanligast att tillsatser tex vitaminer är i form av ett kompletteringsfoder som mineralblandningar eller koncentrat. Ges fodertillsatserna i ett färdigt kompletteringsfoder (t.ex. mineralfoder) är denna kontrollpunkt inte aktuell utan kontrollpunkten är för de som använder rena tillsatser.

Var uppmärksam på att en produkt kan heta t.ex. e-vitamin men innehåller andra tillsatser och råvaror och är då ett kompletteringsfoder och inte en tillsats. Det kan vara komplicerat att veta hur ett foder man stöter på ska klassas (kompletteringsfoder, tillsats, förblandning). I dessa fall kontakta enheten för CITES, foder och djurprodukter på Jordbruksverket.

Det finns tre nivåer för användningen av fodertillsatser på gårdsnivå:

- Ensileringsmedel eller förblandningar bestående av ensileringsmedel – dessa användare ska följa bilaga I i hygienförordningen.
- Övriga tillsatser – användaren ska följa bilaga II.
Observera att kraven även gäller vid användning av tillsatser/förblandningar i dricksvattnet.
Kraven gäller inte vid toppdressing.
- För vissa övriga tillsatser krävs ett godkännande:
 - Koccidiostatika och histomonostatika
 - Zootekniska tillsatser: Övriga zootekniska tillsatser

Vissa tillsatser får enbart ges via en förblandning dvs. tillsatsen kan inte blandas in i fodret direkt på gården. Om så är fallet framgår det av det enskilda godkännandet. En förblandning är en blandning av fodertillsatser som inte är avsedda att utfodras direkt utan de ska blandas in i fodret och används huvudsakligen inom foderindustrin.

Distribution av fodertillsatser via dricksvatten

Observera att av det enskilda godkännandet för en enskild fodertillsats framgår det om denna får blandas in i dricksvatten eller inte – tillsatser får inte blandas in i dricksvatten om det inte är angivet i godkännandet. UInblandning i dricksvatten är inte lika med blötutfodring. Vid blötutfodring är det tillåtet att de enskilda tillsatserna blandas med olika fodermedel till en foderblandning. Det finns även produkter på marknaden innehållande tillsatser som blandats ut med minst två råvaror (till exempel olika socker) och produkten blir då per definition ett kompletteringsfoder och inga legala hinder föreligger för att distribuera detta foder via dricksvattnet. Detta är inget som ska uppmuntras då det för flera tillsatser föreligger förgiftningsrisker vilket kan vara skälet till att direktinblandningen av dessa tillsatser inte är godkänt.

”Mykotoxinbindare”

Det har under de senaste åren börjat dyka upp en ny grupp fodertillsatser, för användning på gårdsnivå, som är ämnen som är avsedda att minska mykotoxinkontaminationen i foder. Dessa ämnen kan hindra eller minska absorptionen av mykotoxiner, främja utsöndringen av mykotoxiner eller ändra deras verknings sätt. Observera att dessa får användas som en extra säkerhet för att minimera risken med mykotoxinhalten i foder till exempel i form av aflatoxin – MEN de får inte användas för att dekontaminera ett foder som gått över gällande gränsvärde. Dessa foder, till exempel spannmål med för höga värden av mykotoxiner, får inte användas som foder. Man får heller inte späda ut fodret för att sänka halten under gränsvärdet.

Förutom vid användning av fodertillsatser i form av ensileringsmedel krävs vid användning av enskilda tillsatser på gårdsnivå att lantbrukaren följer produktionskraven i bilaga II till foderhygienförordningen 183/2005 istället för grundkraven i bilaga I. Lantbrukaren kan komma runt dessa ”strängare” krav genom att köpa sina kompletteringsfoder innehållande de tillsatser som behövs.

Användning av hypoklorsyra

Under de senaste åren har många anläggningar (speciellt grisgårdar med blötutfodring) utrustats med en utrustning som från salt och vatten producerar hypoklorsyra (för vidare information se www.envirolyte.se, andra märken kan också förekomma). Hypoklorsyra är godkänd enligt biocidlagstiftningen för att desinficera utrustningen det vill säga blandare, ledningar, med mera. Hypoklorsyra är däremot inte en godkänd fodertillsats och får därmed inte blandas in i fodret. Företaget är informerat om vad som gäller och har uppmanats att sprida informationen vidare till sina kunder. Om det blir en diskussion om detta (många tycker att det är en förträfflig produkt som ökar produktionen – vilket är mycket troligt), det har förekommit att företaget sålt utrustningen med motiveringen att syran går att använda i fodret, och man tycker att det är orättvist med sanktioner för att man använder en icke tillåten tillsats får företagen ta kontakt med företaget och kräva ersättning.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Bilaga I del A punkt 4j i förordning (EG) nr 852/2004:

Med ”tillämplig lagstiftning” avses i detta fall bland annat artikel 3.1 i förordning (EG) nr 1831/2003.

20 Foder 109

Säkerställs att lämpligt uppehåll iakttas före djur tillåts beta efter användning av kemikalier eller naturgödsel/organiska gödningsmedel?

Instruktion

Kontrollera vilka kemiska preparat och naturgödsel/organiska gödningsmedel som använts och om lämpliga karenstider hållits innan djur betat på marken.

Kommentar

Om naturgödsel, guano, mjölk, mjölkprodukter eller mag- och tarminnehåll spridits finns inget krav för lämpligt intervall reglerat i lagstiftningen. Om andra organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel än naturgödsel, guano, mjölk, mjölkprodukter eller mag- och tarminnehåll spridits ut får inte produktionsdjur släppas ut på den marken förrän tidigast sex veckor efter den senaste spridningen. Skörd av grovfoder får göras tidigast efter tre veckor. Om kemikalier har använts kontrollera om det finns karenstider/säkerhetsmarginaler efter användning på beten innan djuren får tillåtas beta på marken.

Bestämmelser

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III avsnitt Betesgång i samma förordning.

Art 31 i förordning 1069/2011 i kombination med 2 kap 15 § SJVFS 2006:84

21 Foder 110

Byts foder och strö ut innan det tillåts bli möjligt?

Instruktion

Kontrollera att foder och strö är av fullgod kvalité och att inget synligt mögel förekommer.

Kommentar

Under de förhållanden och i de miljöer som strö och foder lagras och används är det fullt möjligt att det sker en mögeltillväxt. Detta i sig behöver inte vara ett brott mot regelverket men kontrollera att foderföretagaren vidtar/vidtagit åtgärder för att:

- Lagra foder på ett säkert sätt där den hygieniska kvalitén säkerställs till exempel att det lagras torrt.
- Eventuella möjligt strö och foder omhändertas och inte kommer in i foderkedjan.

Lager

Torr lagring är en grundregel vid all lagring av strö och foder. Strö som inte lagras under tak till exempel i form av storbalar bör täckas med presenning. Man måste även beakta fukt som tränger in i materialet från marken.

Säkerställ att foderföretagaren har rutiner för att omhänderta strö och foder som inte uppfyller den hygieniska standarden. Detta gäller till exempel strö och foder är möjligt och att det inte används i foderkedjan.

Ensilagebalar

Ensilagebalar är i sig förpackade för att motstå omgivningens påfrestningar och fermentationen säkerställer, om förhållanden varit optimala, en god lagringsstabilitet. Skydd mot till exempel fåglar kan dock ofta vara berättigat med till exempel nät eller presenning. Det är inte ovanligt att det yttersta lagret i en ensilagebal/plansilo är av sämre kvalité och möjligt varför det behöver säkerställas att foderföretagaren har rutiner för att säkerställa att detta materiel inte kommer in i foderkedjan.

Vilt

Kontrollera även eventuell utfodring av vilda djur, speciellt foder till djur som via jakt hamnar i livsmedelskedjan. Samma regler gäller även utfodring av dessa djurslag dvs. en god hygienisk standard där fodret inte tillåts att mögla. Detta innebär i praktiken att inte utfodra med för stora partier åt gången Vid behov kan tak över utfodringshäcken behövas. Det är direkt olämpligt att utfodra med större partier av till exempel rotfrukter direkt på marken där det fort förfars och kontamineras av fekalier.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005

Artikel 5.4 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III avsnitt ”Krav på stall och utfodringsutrustning”

22 Foder TV 21

Rengörs lagerområden och behållarna regelbundet för att undvika korskontaminering?

Instruktion

Kontrollera att behållare som används för lagring av foder är rengjorda och att det inte finns foder- eller dammrester kvar som kan leda till att fodret kontamineras.

Kommentar

Detta är speciellt viktigt vid användning av foder innehållande till exempel läkemedel, fodertillsatser som enbart är godkända för ett specifikt djurslag eller till exempel foder med fiskmjöl. Exempelvis får ett smågrisfoder innehållande zinkoxid eller antibiotika mot smågrisdiarré inte hamna i ett sugg- eller slaktsvinsfoder.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning.

23 Foder TV 22

Är behållare för foder rena och torra?

Instruktion

Kontrollera att behållare, exempelvis silos, som används för lagring av foder är rena och torra.

Kommentar

Kontrollera behållare som används för förvaring av foder, exempelvis vid förvaring av spannmål och andra fodergrödor. Lagring av blöta råvaror, såsom vassle och drank i blötfodersystem, eller lagring av ensilage kan vara undantaget från kravet på att behållare ska vara torra. Punkten är inte heller avsedd att tillämpas på delar av fodersystemet vid blötutfodring. Om damm- och foderrester ansamlas i foderbehållare och särskilt i kombination med fukt finns en risk för bakterietillväxt och mykotoxinbildning. Gör en bedömning av hur foderbehållare ser ut med avseende på renhet och eventuell fuktförekomst.

Ett specifikt problem kan till exempel vara tygsilos som står olämpligt där det är fuktigt och mögeltillväxt (svarta silodukar) påträffas.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning.

24 Foder 111

Är foder som ges till fjäderfä värmebehandlat?

Instruktion

Kontrollera att fodret som ges till fjäderfän är värmebehandlat om det inte omfattas av undantagen. Inköpta foderblandningar från svenska foderleverantörer är i normalfallet värmebehandlat och behöver inte kontrolleras. Kontrollera däremot om foder inklusive råvaror tagits in från ett land utanför Sverige.

Kommentar

Observera att det finns ett undantag från värmebehandlingskravet för den som tillverkar foderblandningar till djur i egen besättning där blandningen består av inköpt kompletteringsfoder och spannmål. För att blanda in andra råvaror, t.ex. egenodlade bönor, krävs för närvarande ett undantag från föreskriften (ny föreskrift med fler undantag kommer komma under 2018). Ett sådant beslut fås av Jordbruksverket. Var särskilt observant på om foderföretagaren har riskråvaror såsom fiskmjöl, sojamjöl eller muslifoder innehållandes frön. Vid tveksamheter om fodret kan anses vara värmebehandlat eller inte ta kontakt med enheten för CITES, foder och djurprodukter.

Bestämmelser

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om foder 2 § 4 kap.
--

25 Foder TV 25

Lagras utsäde utom räckhåll för djuren?

Instruktion

Kontrollera hur utsäde lagras på gården och att det inte finns risk att djur kan komma åt det.

Kommentar

Utsäde kan vara betat och innehålla kemikalier. Inte heller biologiskt betat utsäde (mikroorganismer) får användas som foder. Titta om utsäde lagras avskilt från djuren. Gör en bedömning av om det lagras på ett säkert sätt så att djuren inte kan komma åt det.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning.

26 Foder TV 27

Har sökanden ett system för distribuering som garanterar att rätt foder skickas till rätt djurslag och djur/djurgrupp?

Instruktion

Jordbruksföretagets system för distribution av foder skall garantera att rätt foder skickas till rätt djurslag och djur/djurgrupp.

Kommentar

I situationer då foder innehållande läkemedel används är det särskilt viktigt att det aktuella fodret endast distribueras och används till det aktuella djurslaget/de aktuella djuren som ska behandlas. I vissa fall finns det även restriktioner vid användning av fodertillsatser, till exempel koccidiostatika, som är kopplade till djurslag/ålder på djuren etc.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 2 i samma förordning.

27 Foder TV 28

Hanteras foder på ett sätt som garanterar att föroreningar inte sprids vid distribuering och utfodring?

Instruktion

Vid distribuering och utfodring ska foder hanteras på ett sätt som garanterar att kontaminering inte sprids från kontaminerade lagerområden och kontaminerad utrustning. Kontrollera att foderföretagaren har rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att fodret kontamineras och förstörs vid distribution och utfodring.

Kommentar

Ett av grundkraven för att bibehålla en god hygienisk kvalitet är att möjligheter och rutiner för rengöring av lokaler och utrustning finns.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 2 i samma förordning.

28 Foder TV 30

Lagras/hanteras foder separat från foder som innehåller läkemedel?

Instruktion

Kontrollera hur hanteringen av foder innehållande läkemedel går till. Kontrollera om foder som innehåller läkemedel hanteras/lagras separat från foder som inte innehåller läkemedel.

Kommentar

Foder innehållande läkemedel får endast användas efter förskrivning av veterinär till de aktuella djuren som ska behandlas. Foderföretagare som blandar läkemedel i foder ska vara godkänd av Jordbruksverket.

Det får inte finnas någon risk att foder som inte innehåller läkemedel kan kontamineras med foder innehållande läkemedel så att andra djur än de avsedda får i sig läkemedel.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 1 i samma förordning.

29 Foder TV 31

Rengörs transportfordon och utfodringsutrustning regelbundet, särskilt om det används för att leverera och distribuera foder som innehåller läkemedel?

Instruktion

Kontrollera vilka rutiner som finns för rengöring av transportfordon och utfodringsutrustning.

Kommentar

Rengöring av fordon som används för att transportera foder och rengöring av utfodringsutrustning ska ske regelbundet. Detta är viktigt för att uppnå en god hygienisk kvalitet på fodret. Vid hantering/transport av foder innehållande läkemedel eller foder som är avsett för visst djurslag/viss djurgrupp är det viktigt att säkerställa att det inte sker kontaminering av annat foder.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III punkten 2 i samma förordning.

30 Foder 112

Finns lämpliga hjälpmedel för att säkerställa läkemedlets typ, halt, hållbarhet samt att inblandningen av läkemedel i foderblandningen är homogent fördelat?

Instruktion

Kontrollera:

- Att rätt läkemedelstyp används för djurslaget samt att halten är rätt i blandningen,
- Att läkemedlet är hållbart under den föreskrivna tiden
- Att blandningen sker homogent

Kommentar

Det krävs veterinär förskrivning av läkemedel som ska blandas i foder. Av veterinärreceptet ska det framgå uppgifter om typ av läkemedel, djurslag etc. för den aktuella inblandningen. Utrustningen ska vara lämplig för att kunna blanda läkemedlet homogent i fodret. Av tillverkarens uppgifter i manual eller liknande bör det finnas uppgifter om foderblandaren är avsedd för att blanda in fodertillsatser eller läkemedel i foder, blandningstid och liknande. Det finns krav på att foderföretagare som tillverkar foder som innehåller läkemedel ska säkerställa att fodret genomgår regelbundna laborietester avseende homogenitet.

Bestämmelser

3 kap. 3a § i foderföreskriften (2006:81)

31 Foder 113

Lagras det läkemedel som ska ingå i foderblandningen på ett sätt så ingen förväxling med andra foder kan ske och i ett låsbart utrymme?

Instruktion

Kontrollera:

- Att läkemedel som är avsedda att ingå i foderblandningar och foder innehållande läkemedel lagras på ett sådant sätt att de är lätta att identifiera och så att sammanblandning undviks med annat foder
- Att läkemedel som är avsedda att ingå i foderblandningar och foder innehållande läkemedel ska förvaras avskilt från annat foder i låsta utrymmen

Kommentar

Läkemedel ska förvaras i lämpliga utrymmen/skåp som kan låsas och djuren ska inte kunna komma åt lager/säckar med foder som innehåller läkemedel. Observera att Koccidiostatika och histomonostatika inte är läkemedel utan fodertillsatser med likartad verkan. Inget formellt krav finns att dessa produkter ska förvaras inlåsta. Dessa typer av produkter återfinns främst hos fjäderfäproducenter och i viss mån också hos pälsdjursuppfödare. Läkemedel och Koccidiostatika ska förvaras så att de inte oavsiktligt kan hamna i fodret eller så att djuren kan komma åt preparaten.

Bestämmelser

3 kap. 4 § i foderföreskriften (2006:81)

32 Foder 114

Finns loggbok över inblandat läkemedel där kvantiteter av tillverkad, lagerhållen och distribuerad mängd foderblandning framgår?

Instruktion

Kontrollera att det finns en loggbok över läkemedelsanvändningen, det vill säga över foderblandningar innehållande läkemedel som tillverkas, lagerhålls och distribueras.

Kommentar

Det ska finnas en total spårbarhet över läkemedelsanvändningen i fodertillverkningen i hela kedjan.

Journalföring ska föras över de slag och kvantiteter av läkemedel som används, de foderblandningar som tillverkas samt datum för tillverkning av foder. Journalerna ska sparas i tre år. Jordbruksverket har tagit fram ett exempel på hur en loggbok kan utformas, se blankett D115 ”Loggbok för blandning av läkemedel i foder”.

Bestämmelser
3 kap. 5 § i foderföreskriften (2006:81)

33 Foder 115

Ingår den dagliga dosen av läkemedel i en fodermängd som minst motsvarar halva dagsgivan?

Instruktion

Kontrollera att den dagliga dosen av läkemedel blandas in i foder som motsvarar halva dagsgivan av foder.

Kommentar

Den dagliga dosen av läkemedel ska ingå i en fodermängd som minst motsvarar halva dagsgivan eller ifråga om idisslare minst hälften av dagsgivan av kompletteringsfoder. När det gäller foder till idisslare får kompletteringsfodret inte utgöras av mineralfoder.

<p>Bestämmelser</p>

<p>3 kap. 6 § i foderföreskriften (2006:81)</p>

34 Foder 116

Säkerställs det att det inte sker några interaktioner mellan läkemedel och foder?

Instruktion

Kontrollera kravet på att foderföretagaren ska kontrollera att det inte får finnas några oönskade interaktioner mellan läkemedel och foder.

Kommentar

När det gäller kontroll av interaktioner mellan läkemedel och foder så är detta en svårkontrollerad frågeställning då fodertillverkaren ofta saknar kunskap om hur de enskilda läkemedlen reagerar med fodret medan veterinären ofta inte har kunskaper om det aktuella fodret. Ett praktiskt problem kan vara att vid till exempel användning av probiotika (levande mikroorganismer) kan effekten minskas eller helt upphöra vid samtidig användning av läkemedel.

Bestämmelser

3 kap. 3b § i foderföreskriften (2006:81)

35 Foder 117

Om icke-idisslande produktionsdjur utfodras med animaliskt protein är de tillåtna till aktuellt djurslag?

Instruktion

Kontrollera om det finns foder som innehåller animaliska proteiner. Kontrollera med hjälp av bilaga 7 för gris, fjäderfä, fisk samt idisslare om de animaliska proteinerna får ges till de aktuella djuren. Observera att pälsdjur har fler undantag t.ex. får de utfodras med bearbetat animaliskt protein och blodprodukter.

Kommentar

I bilaga 7 finns en sammanställning över vanligt förekommande animaliska protein och under vilka förutsättningar de får ges till fjäderfä, gris samt idisslare. Hur och i vilken form som proteinet ges påverkar om det krävs ett godkännande från Jordbruksverket eller inte.

Observera att det är skillnad i lagstiftningen på ett bearbetat animaliskt protein och ett hydrolyserat protein. Ett hydrolyserat protein är det inte samma krav på men det ska tydligt framgå av märkningen på produkten att det är hydrolyserat.

Ett undantag för insekter (uppfödda i fångenskap) som foder genomfördes i TSE-förordningen 1 juli 2017 men gäller enbart produktionsdjuret fisk samt vissa arter av insekter. Tillåtna arter framgår i bilaga 7.

I grunden är allt animaliskt protein förbjudet att ges enligt TSE förordningen (2001/999) men sen ges undantag från totalförbudet. Kontrollera mot TSE förordningen om foderföretaget utfodrar med något animaliskt protein som inte finns med i bilaga 7.

Bestämmelser

Artikel 7.1 i förordning (EG) nr 999/2001 i kapitel III

Artikel 7.2 i förordning (EG) nr 999/2001 i kapitel III

Artikel 7.3 i förordning (EG) nr 999/2001 i kapitel III i kombination med bilaga IV kap II,

Bilaga IV kapitel I Utvidgning av det förbud som föreskrivs i artikel 7.1,

Bilaga IV kapitel II-IV Undantag från de förbud som föreskrivs i artikel 7.1 och 7.2 och särskilda villkor för tillämpningen av sådana undantag.

36 Foder 118

Om animaliska råvaror används som foder finns handelsdokument från leverantören?

Instruktion

Handelsdokument ska pga. spårbarheten alltid följa animaliska råvaror ut till gården. Saknas helt information (märkning/handelsdokument) om vad för animaliskt protein det rör sig om eller att man kan misstänka att informationen inte stämmer kan fodret provtas för att säkerställa från vilket djurslag det kommer ifrån.

Kommentar

Kravet om att handelsdokument åtföljer sändningen gäller både om foderföretagaren för in/importerar råvaran själv eller köper det från en svensk foderleverantör. Jordbruksverket följer upp de sändningar av animaliska bearbetade protein som tas in till Sverige för att säkerställa att den mottagare som angetts i TRACES fått sändningen. Förpackningarna ska vara tydligt märkta ”innehåller (typ av animaliskt protein) får inte användas som foder för idisslare” eller vid mjölkersättning med fiskmjöl ” Innehåller fiskmjöl – får inte användas som foder för idisslare, utom icke avvanda idisslare eller vid vattenbruksdjur/pälsdjur ”Bearbetat animaliskt protein som härrör från andra djur än idisslare – får inte användas för framställning av foder för produktionsdjur utom vattenbruksdjur och pälsdjur”.

Vid brister i handelsdokument eller ej korrekta märkta förpackningar ska detta lämnas över till Jordbruksverket, enheten för CITES, foder och djurprodukter för uppföljning av den som levererat fodret.

Bestämmelser

Bilaga IV i förordning (EG) nr 999/2001 kapitel IV avsnitt A punkt b, avsnitt B, avsnitt C punkt d, avsnitt D punkt e, avsnitt E punkt e.

37 Foder TV 33

Låter den sökande bli att utfodra idisslare med protein från däggdjur, med undantag för bland annat mjölk och mjölkprodukter till kalvar?

Instruktion

Kontrollera att det inte finns några tecken på att idisslare utfodras med kött- och benmjöl, fiskmjöl eller annat otillåtet animaliskt protein,

Kommentar

Observera att detta tvärvillkor enbart gäller foderföretag som har idisslare på gården. Det är inte tillåtet att använda eller lagra bearbetat animaliskt protein, inklusive fiskmjöl, di- och trikalцийfosfat av animaliskt ursprung, blodprodukter som härrör från andra djur än idisslare. I vissa fall kan det ändå vara tillåtet, kontakta Jordbruksverket i dessa fall. Genom ett undantag är det tillåtet att använda och lagra foderblandningar som innehåller de uppräknade produkterna förutsatt att åtgärder vidtas för att förhindra att dessa foderblandningar ges till djur som de inte är avsedda för. Hydrolyserat protein som inte är från idisslare är tillåtet att ges till idisslare. Det ska tydligt framgå av märkningen att det är ett hydrolyserat protein. För ytterligare information se bilaga 7 i denna vägledning.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 7.1 i förordning (EG) nr 999/2001 i kapitel III

Artikel 7.3 i förordning (EG) nr 999/2001 i kapitel III i kombination med bilaga IV kap II,

Bilaga IV kapitel I: Utvidgning av det förbud som föreskrivs i artikel 7.1,

Bilaga IV kapitel II-IV: Undantag från de förbud som föreskrivs i artikel 7.1 och 7.2 och särskilda villkor för tillämpningen av sådana undantag.

Kontrollpunkterna 38-47 kontrolleras enbart om foderföretagaren ska följa bilaga II

38 Foder 119

Är avloppen utformade och konstruerade på ett sådant sätt att risken för kontaminering av foder undviks?

Instruktion

Kontrollera att avlopp är utformade och hålls funktionsdugliga så att risken för att foder kontaminera undviks.

Kommentar

Foderhygienförordningen pekar ut avloppen som speciellt kritiska. Notera problem vid översvämningar och ev. bräddavlopp för diesel- och/eller fettankar. Fokusera på risken för kontaminering av foder undviks.

Ett praktiskt problem kan vara kring plansilos och lager av ensilagebalar där det kan bli uppkört och blött – en fungerande dränering ska finnas även om den är enkelt utformad till exempel tillfälliga dräneringsdiken.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt ”Lokaler och utrustning” punkt 5.

39 Foder 120

Vidtas vid behov åtgärder av teknisk eller organisatorisk art för att undvika eller minska korskontaminering och felaktigheter?

Instruktion

Kontrollera att ingen korskontaminering förekommer:

- Mellan råvaror och foderblandningar.
- Mellan kompletteringsfoder med specifika tillsatser och djurslag där dessa tillsatser inte är lämpliga till exempel kompletteringsfoder innehållande koppar (får) eller koccidiostatika (gris och häst).
- Mellan foder innehållande läkemedel och foder till djur som inte ska behandlas.

Kommentar

Rutiner ska finnas för att säkerställa:

- Att inkommande råvaror/tillsatser hålls åtskilda,
- Att sammanblandning av foder inte sker på ett olämpligt sätt t.ex.
 - Läkemedel/icke läkemedel
 - Koccidiostatika/icke Koccidiostatika
 - ABP/icke ABP
 - Foder/tekniska produkter
 - GMO/icke GMO
 - Råvaror/foderblandningar

Företagen ska kunna beskriva hur man undviker oavsiktlig eller oönskad samman-/inblandning eller korskontaminering av foder.

Jordbruksverket känner för närvarande inte till att genetiskt modifierade råvaror används inom landet varför kontrollen i dessa fall snarast är en trovärdighetsfråga (ekologiskt foder hör också till denna kategori men kontrollansvaret ligger i dessa fall inte på Jordbruksverket).

I ändringen av Kommissionens förordning (EU) nr 225/2012 påpekas vikten att hålla isär fettprodukter som är avsedda för foderproduktion från motsvarande produkter som går för annan användning.

Motsvarande gäller även andra tekniska produkter till exempel råvaror eller tillsatser som även kan användas för andra ändamål än foder. Om dessa produkter inte är av foderkvalité så måste de på ett tydligt sätt hållas åtskilt från de produkter som ska användas som foder,

Samma gäller tillverkning av foder som kan vara specifika för speciella målgrupper till exempel foder innehållande läkemedel/koccidiostatika eller tillsatser som kan vara känsliga för fel målgrupp till exempel koppar och får, narasin (koccidiostatika) och häst/gris.

Observera att på anläggningar som tillverkar minkfoder sker ingen bearbetning för att minska det mikrobiella trycket och att utgående produkt därför har, i bästa fall, samma hygieniska status som inkommande produkt. Utgående produkt kan få lägre hygienisk status p.g.a. dålig hantering i anläggningen. Observera även användningen av fiskmjöl och andra ABP-produkter om de är tillåtna på den aktuella anläggningen.

Beakta särskilt att foder innehållande läkemedel eller fodertillsatser i form av koccidiostatika eller histomonostatika kräver kontroll och rengöring.

Vissa äldre anläggningar har öppna enheter där råvaror och till exempel foderblandningar lagras i samma utrymme. Det förekommer till och med att silos står i förbindelse med varandra. I dessa fall kan det vara omotiverat eller t.o.m. omöjligt att bygga bort problemet utan företagen ska istället garantera att man har vidtagit åtgärder och fastlagt rutiner för att säkerställa att ingen oönskad korskontamination förekommer.

Observera att motsvarande krav avseende att undvika sammanblandning/korskontamination även gäller för transporter och såväl fasta behållare som transportbehållare ska underhållas och rengöras.

Det är av stor vikt att kontrollera transportlogistiken och att adekvata åtgärder vidtas för att undvika sammanblandning/korskontamination speciellt där det finns reglerade krav på rengöring till exempel vid läkemedel. Det förekommer även att transportfordonen används till exempel råvaror som används för tekniska ändamål som bränsle eller andra produkter som bränsleflis som eventuellt kan utgöra en risk.

Hur säkerställer foderföretagaren att rätt foder kommer till rätt djurslag och att till exempel foder innehållande läkemedel inte hamnar hos djur som inte ska behandlas?

Vilka åtgärder vidtas till exempel för att säkerställa att foder innehållande högre doser av zinkoxid till smågrisar inte ges till djuren utöver den tid som avses (särskilda silos, tömning och rengöring, etc.)?

Var särskilt vaksam när djurägaren har flera olika djurslag och en gemensam foderanläggning.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II

Bilaga II avsnitt Produktion punkt 3

40 Foder 121

Finns tillräckliga och anpassade resurser tillgängliga för att utföra kontroller under tillverkningen?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren har kunskap och rutiner för att säkerställa att fodertillverkningen säkerställer fodrets kvalitet.

Kommentar

Grundkravet är att foder ska vara säkert till exempel avseende mikrobiell kontaminering eller främmande ämnen. Det finns inget formellt krav på att en lantbrukare måste göra löpande analyser av sitt foder men han ska med viss frekvens säkerställa att utrustningen tillverkar ett foder som är homogent, speciellt i de fall där tillsatser eller förblandningar används på gården.

Det går inte att ställa några krav på en viss provtagning men med de råvaror som produceras i Sverige dvs. spannmål, vissa proteinfoder och grovfoder kan man utifrån hur produktionsåret sett ut göra vissa generella antaganden om fodrets hygieniska kvalitet.

Till exempel behöver man under bra produktionsår troligtvis inte göra några mikrobiella analyser eller analyser avseende mykotoxiner i råvarorna. Och under lite sämre förhållanden kan foderföretagen till exempel använda fodertillsatser som ”binder” mykotoxiner för att säkerställa kvalitén. Observera att dessa fodertillsatser inte får användas för att ”de-kontaminera” foder som innehåller mykotoxiner som överskridet fastställda gränsvärden.

Observera att de frivilliga salmonellaprogrammen även omfattar foder vilket inte alltid har beaktats på gårdsnivå.

Vid sämre förhållanden kan det vara motiverat att göra analyser av till exempel salmonella eller mykotoxiner för att säkerställa den hygieniska kvalitén. Till exempel påvisades salmonella vid två tillfällen i korn på två svenska gårdar under år 2015.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnittet Produktion punkt 3

41 Foder 122

Övervakas förbjudet foder, främmande ämnen och kontaminanter och tillämpas lämpliga kontrollstrategier för att minska risken?

Instruktion

Kontroller att inga förbjudna foder används på gården till exempel animaliska biprodukter eller spannmål där en kontamination med mykotoxiner konstaterats (över gällande gränsvärden).

Kommentar

Råvaror/foder ska vara märkta som foder (på förpackningen eller följesedeln). Det har förekommit fall med osäkert foder då biprodukter från livsmedelsindustri använts i foder trots att livsmedelsföretaget inte angett att biprodukterna varit av foderkvalitet. Att alla produkter som kommer från ett livsmedelsföretag är av foderkvalitet är ett återkommande missförstånd. Varje produkt måste bedömas för sig i förhållande till vilket djurslag som fodret ska användas till.

I och med att ett livsmedelsföretag bedömer att ett livsmedel inte längre är ett livsmedel klassas produkten som:

- Avfall (kan sedan konverteras till foder om kvalitén säkerställs, sker ofta via särskilda företag).
- Animaliska biprodukter vilka kan användas för flera ändamål till exempel som foder.
- Vegetabiliska produkter kan direkt klassas om till foder utan omvägen via annan lagstiftning.

Det är av vikt att dessa livsmedelsföretag bibehåller den hygieniska standarden oavsett vad produkten ska användas till, motsvarande hygienkrav som finns livsmedelslagstiftningen återfinns i såväl regelverket kring animaliska biprodukter som foderregelverket.

Fodertillsatser

Godkända fodertillsatser återfinns i kommissionens register. Observera att inte nog med att fodertillsatserna ska vara godkända, de ska vara godkända för det aktuella ändamålet, för det aktuella djurslaget eller djurkategorin.

Oönskade ämnen

Gränsvärden för oönskade ämnen återfinns i förordning (EU) nr 574/2011. Information finns även på Jordbruksverkets webbsida.

Processhjälpmedel

Inga kemiska orenheter från tillverkningsprocessen eller processhjälpmedel får återfinnas i fodret över den maxnivå som har angetts i kommissionens råvaruförteckning. Det kan era även vara lämpligt att till exempel använda livsmedelsgodkända smörjmedel etc. för att undvika problem.

Icke tillåtet foder

Under begreppet icke tillåtet foder finns flera olika aspekter att beakta:

- Förbjudna råvaror enligt bilaga III i förordning (EG) nr 767/2009
- Råvaror som ska gå till avgiftning i enlighet med förordning (EG) nr 767/2009
- Animaliska biprodukter som endast får användas i begränsad omfattning
- Förbud mot animaliskt protein i foder enligt TSE-lagstiftningen
- GMO och icke tillåtna GMO-råvaror

Observera att råvaror och tillsatser som är avsedda för andra ändamål (teknisk användning) ska hållas åtskilda från motsvarande produkter som används som foder.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II

avsnittet Produktion punkt 4

Förordning (EG) nr 999/2001 - artikel 7 - bilaga IV

Förordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII, kap. V

Förordning (EG) nr 1829/2003 - Art. 15. 1 - Art. 16. 2

Förordning (EG) nr 1831/2003, Art. 3.1

Förordning (EG) nr 767/2009 - Art. 1 - bilaga I - bilaga III

42 Foder 123

Har, om det är lämpligt, en kvalitetsansvarig person utsetts att ansvara för kvalitetskontrollen?

Instruktion

Kontrollera att foderföretagaren har utsett en person som kvalitetsansvarig.

Kommentar

Jordbruksverkets bedömning är att en kvalitetsansvarig person krävs vid hantering/tillverkning av foder innehållande:

- a. Veterinärmedicinska läkemedel,
- b. Koccidiostatika & histomonostatika,
- c. Övriga tillsatser med en fastställd maxhalt,
- d. Förblandningar innehållande a-c samt
- e. Anläggningar som hanterar GM-foder och
- f. Animaliska biprodukter.

Jordbruksverkets uppfattning (beroende på företagets storlek) är att det inte är lämpligt att produktions- och kvalitetsansvarig är samma fysiska person. Regelverket ställer krav på att såväl en produktions- som kvalitetsansvarig utses beroende på vilken form av verksamhet som bedrivs.

På mindre anläggningar av typen familj jordbruk med få eller inga anställda kan det accepteras att produktions- och kvalitetsansvarig är samma person. Har man anställda eller klart utpekade olika roller i företaget är det lämpligt att dessa huvuduppgifter delas på olika personer och att ansvarsfördelningen tydligt klargörs.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt Kvalitetskontroll punkt 1

43 Foder 124

Har foderföretagaren upprättat en skriftlig kvalitetskontrollplan?

Instruktion

Kontrollera om det finns skriftliga rutiner för att säkerställa kvalitén i fodret till exempel avseende förekomsten av salmonella, mykotoxiner, etc. eller att inblandningshalten av tillsatser och läkemedel är rätt och homogent fördelat i fodret.

Kommentar

En skriftlig kvalitetskontrollplan skall upprättas och genomföras, och den skall bland annat innefatta:

- Kontroll av de kritiska momenten i tillverkningsprocessen,
- På vilket sätt och hur ofta provtagningarna görs,
- Vilka analysmetoder som tillämpas,
- Hur ofta analyser görs samt
- Vilka åtgärder som vidtas vid en avvikelse.

Vad som är av specifik vikt är att kvalitetskontrollplanen efterlevs. I de fall planen inte följs eller analysresultaten inte överensstämmer med förväntade värden vilka åtgärder som vidtas för att korrigera och säkerställa att problemen inte kvarstår.

Primärproducenter som omfattas av kravet på en kvalitetskontrollplan, till exempel för att de använder en specifik fodertillsats, behöver inte upprätta en kvalitetskontrollplan för hela produktionen utan endast för användningen av den specifika tillsatsen. Planen anpassas till verksamhetens storlek.

Observera att även om en kvalitetskontrollplan inte krävs för hela produktionen och användningen av foder så omfattas foderföretagaren alltid av kravet på en säker produktion och hantering av foder och ska kunna redovisa vilka åtgärder som vidtas för att garantera fodersäkerheten.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt Kvalitetskontroll punkt 3.

44 Foder 125

Hålls bearbetat foder separat från obearbetade foderråvaror och fodertillsatser för att undvika korskontaminering av det bearbetade fodret, och används lämpliga förpackningsmaterial?

Instruktion

Kontrollera att foderråvaror, fodertillsatser och foderblandningar förvaras åtskilt och förvaras i lämpliga förpackningar/utrymmen/silos

Kommentar

Det finns flera skäl till att undvika korskontaminering, bland annat, för att undvika att foderblandningen smittas av till exempel salmonella.

Lämpliga förpackningsmaterial avser att man till exempel inte använder säckar där det tidigare varit betat utsäde till foder eller andra olämpliga förpackningar.

Det finns inget förbud för återanvändning av förpackningar men en bedömning måste göras för att säkerställa att inga problem uppstår. Det finns inga märkningskrav för den egna produktionen och användningen men om man till exempel tillverkar flera olika foderblandningar bör säckar/förpackningar märkas eller tydligt förvaras åtskilda för att undvika sammanblandning.

Det finns ett krav på spårbarhet ”inomgårds” och anteckningar behöver föras avseende till exempel:

- Vad som odlats på vilka fält.
- Var skörden från de olika fälten hamnat till exempel i vilken ficka/silo.
- Vilka foderråvaror som går in i de olika foderblandningarna.

På motsvarande sätt behövs en dokumentation om inköpt foder och hur det har använts.

Det finns inget krav på en särskild logg utan det är tillräckligt att detta framgår av olika former av dokumentation till exempel odlingsplaner, skörde- och torkningsloggar, inköpsordnar, tillverkningslogg. Fodret ska kunna följas från skörd/inköp till användning.

Observera att större krav ställs vid användning av tillsatser eller förblandningar avseende hur dessa har använts och till vilka djurslag. Observera även att ett godkännande för en tillsats kan vara mycket specifikt och till exempel omfatta smågrisar eller enbart slaktsvin.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt Lagring och transport punkt 1

45 Foder 126

Hålls nedbrytning minimal och under kontroll för att begränsa skadedjursangrepp och hålls temperaturen vid behov så låg som möjligt för att undvika kondensation och nedbrytning?

Instruktion

Säkerställs att nedbrytning av foder är under kontroll och att kondensation undviks.

Kommentar

I produktionslinjen kan det ofta förekomma punkter där det är en ökad risk för kondensation till exempel övergångar i transportsystem mellan olika byggnader, silos i anslutning till portar, etc. Säkerställ att foderföretagaren har kontroll på dessa punkter och vidtar åtgärder för att förebygga eller övervaka.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt Lagring och transport punkt 5 och 6.

46 Foder 127

Finns dokumentation som gäller tillverkningsprocessen och kontrollerna?

Instruktion

Kontrollera att produktionen av foder innehållande fodertillsatser, förblandningar och läkemedel är dokumenterad och vilka kontroller som utförts.

Kommentar

Foderföretagaren ska ha ett dokumentationssystem för att kunna definiera och säkerställa kontrollen av de kritiska momenten i tillverkningsprocessen samt för att upprätta och genomföra en kvalitetskontrollplan. En enkel dokumentation ska i dessa fall förekomma som anger hur produkterna används och användningen loggas.

Det rekommenderas att all foderdokumentation sparas i minst fem år.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II avsnitt Journaler punkt 2a
--

47 Foder 128

Hålls hela foderkedjan ren och rengörs den regelbundet?

Lokalernas och utrustningens planering, utformning, konstruktion och storlek ska

- a. möjliggöra adekvat rengöring och/eller desinficering,
- b. vara sådan att risken för fel minimeras och kontaminering, korskontaminering och all annan försämring av produkternas säkerhet och kvalitet undviks. Maskiner som kommer i kontakt med foder skall torkas efter våtrengöring.

Lokaler och utrustning som används för blandning och/eller tillverkning skall regelbundet kontrolleras på lämpligt sätt i enlighet med de skriftliga förfaranden som tillverkaren upprättat på förhand för produkterna.

- Alla vågar och all mätutrustning som används vid tillverkningen av foder skall vara lämpliga för de vikt- och volymmängder som skall mätas och deras exakthet skall regelbundet mätas och testas.
- Alla blandare som används vid tillverkningen av foder skall vara lämpliga för de vikt- och volymmängder som blandas och skall klara av att tillverka lämpliga homogena blandningar och homogena utspädningar. Foderföretagarna skall visa att blandarna är effektiva när det gäller homogenitet.

Lokalerna ska ha adekvat naturlig och/eller artificiell belysning.

Avloppsvatten, avfall och regnvatten ska bortskaffas på ett sådant sätt att utrustning samt fodrets säkerhet och kvalitet inte påverkas. Nedbrytning och damm skall kontrolleras för att förhindra skadedjursangrepp

Foder skall lagras och transporteras i lämpliga behållare. De skall förvaras i lokaler som utformats, anpassats och underhålls för att säkerställa goda lagringsförhållanden och dit endast de personer som fått foderföretagarnas tillstånd har tillträde.

Behållare och utrustning som används för transport, lagring, överföring, hantering och vägning av foder skall hållas rena. Rengöringsprogram ska införas och spår av rengöringsmedel och desinfektionsmedel skall minimeras.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005

Bilaga II avsnitt Lokaler och utrustning

4. Åtgärder vid bristande efterlevnad

Att länsstyrelsen ska vidta åtgärder när bristande efterlevnad av foderlagstiftningen uppmärksammas framgår av lagstiftningen. Länsstyrelsen ska genom rådgivning, information och på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt lagstiftningen (13 § Lag (2006:805) om foder och animaliska biprodukter). Länsstyrelsen som utövar offentlig kontroll verkar för att överträdelser av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen beivras (§14 i foderlagen (2006:805)).

Kontrollmyndigheten får enligt foderlagen:

- meddela föreläggande och förbud (23 §)
- förena föreläggande och förbud med vite (24 §)
- besluta om rättelse på foderföretagarens bekostnad (26 §)

För vidare information kring kommunikering, föreläggande och förbud samt vite hänvisas till Länsstyrelsens förvaltningshandbok.

Anmälan om misstanke om brott

Ett brott är en gärning, eller en underlåtenhet, som kan leda till ett straff. Regler om straff för brott mot foderlagstiftningen finns i 29-30 §§ i foderlagen. För att en gärning ska vara brottslig krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet hos gärningsmannen. Uppsåt betyder i princip att man begår gärningen avsiktligt. Om en gärning är att anse som ringa ska gärningsmannen inte åtalas och dömas. Det är bara fysiska personer som kan straffas enligt dessa regler, alltså inte juridiska personer, d.v.s. bolag och föreningar.

29 § foderlagen:

Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet:

- bryter mot en föreskrift eller ett beslut som meddelats med stöd av lagen,
- bryter mot förbud mot att släppa ut på marknaden, eller
- inte fullgör sina skyldigheter om rätt till upplysningar och tillträde.

Till böter döms även den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot skyldigheter, villkor eller förbud som finns i EG-förordningar ("EG-bestämmelser") som kompletteras av foderlagen.

En begränsning finns i 30 § foderlagen. Om ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud har överträtts ska straffansvar enligt foderlagen inte åläggas för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet. Viktigt att tänka på är dock att åtal avser redan begångna gärningar, medan förelägganden och förbud avser framtiden. Detta innebär att man vid en och samma tidpunkt kan åtalsanmäla en gärning som varit och förlägga foderföretagaren att inte upprepa gärningen.

Den omständigheten att kontrollmyndigheten gör en åtalsanmälan minskar i allmänhet inte behovet av att vidta administrativa kontrollåtgärder för framtiden. Det kan tvärtom vara så att sådana åtgärder kan innebära en bekräftelse för rättsväsendet på att myndigheten ser allvarligt på vad som har inträffat.

Skyldighet att åtalsanmäla

I foderlagen framgår att kontrollmyndigheterna ska verka för att överträdelser av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller av de EG- bestämmelser, som kompletteras av lagen, beivras (14 § foderlagen). Länsstyrelsen är skyldig att göra åtalsanmälan om myndigheten vid en kontroll har iakttagit objektiva omständigheter om överträdelser mot foderlagstiftningen. Frågan om det inträffade skett uppsåtligen (med vilja) eller av oaktsamhet ska myndigheten inte bedöma. Det är en uppgift för rättsväsendet. Däremot ska eventuella bevis om det subjektiva rekvisitet sparas och överlämnas till åklagaren tillsammans med övrigt underlag i ärendet.

Vidare läsning

Mer att läsa om bland annat inkommande handlingar, handläggning av beslut, kommunikering, partsinsyn, beslut, ändring av beslut, offentlighet och sekretess samt åtalsanmälan finns i:

- Förvaltningshandbok för länsstyrelser, finns tillgänglig via Internet för alla länsstyrelser
- Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2007
- Strömberg och Lundell, Allmän förvaltningsrätt, 2006
- Regner m fl., Sekretesslagen, en kommentar, Senast uppdaterad 2008

Mer att läsa om speciallagstiftningen finns i:

- Lavin, Viteslagstiftningen - en kommentar, 1989
- Proposition om anpassningar till nya EG-bestämmelser om livsmedel, foder, djurhälsa, djurskydd och växtskydd m.m. 2005/06:128

Bilaga 1 Så här fyller du i kontrollprotokollet

A. KONTROLLOBJEKT

Här fyller du i foderföretagarens personuppgifter. Fastighetsbeteckning och produktionsplatsnummer kan behövas om samma foderföretagare har flera foderanläggningar.

B. KONTROLLMYNDIGHET

Information om den som utfört kontrollen.

C. KONTROLLEN - ALLMÄNT

Fyll i namnet på de personer som var med vid kontrollen till exempel foderföretagaren och/eller någon anställd vid foderföretaget.

Om foderföretagaren vägrade kontroll markera då ”Ja”-rutan. Om du kryssar i ”Ja”, beskriv då under E. ”Övriga kommentarer” på vilket sätt foderföretagaren aktivt vägrade kontrollen.

D. RESULTAT

Oavsett frågornas formulering innebär ”Ja” att du vid kontrolltillfället inte har kunnat konstatera någon överträdelse. Det innebär inte att du garanterar att foderföretagaren vid varje tillfälle under året uppfyller kraven.

Markera ”Nej” endast i de fall du konstaterar en överträdelse.

Om en viss fråga inte är aktuell att kontrollera hos foderföretagaren, till exempel för att denne inte använder växtskydds- eller bekämpningsmedel, kryssas i ”Ej aktuellt”.

Om du av någon anledning inte har kontrollerat en fråga kryssar du i ”Ej kontrollerat”. Lämna en förklaring under E. ”Övriga kommentarer” i sådana fall.

För kontrollåret 2018 ska rapporteringen av kontroll av foderregelverket rapporteras enligt följande:

-Lantbrukare uttagna av länsstyrelsen för tvär_alla kontroll: Registreras i Atlas samt i Konrad.

-Fullständig offentlig kontroll där länsstyrelsen valt ut kontrollobjektet genom sin egen riskanalys (ej genom tvärvillkorsuttaget): Registreras enbart i Konrad (alla kontrollpunkter inklusive de som är tvärvillkor)

-Lantbrukare uttagna för tvär_alla där länsstyrelsen dessutom gör en fullständig foderkontroll (alla lagstiftning, alla kontrollpunkter): Registreras tvärvillkorspunkterna i Atlas samt samtliga kontrollpunkter även i Konrad.

Bilaga 2 Kontrollprotokoll 2018

– Offentlig kontroll av foder i primärproduktionen

A. Kontrollobjekt

Namn och adress	Person-/organisationsnummer
	Telefonnummer (dagtid)
	Mobiltelefonnummer
Fastighetsbeteckning	Produktionsplatsnummer
Jordbrukarens kundnummer hos Länsstyrelsen (länsbokstav och löpnummer)	

B. Kontrollmyndighet

Länsstyrelse	Upprättandedatum
Kontrollant	Telefonnummer
E-post	Mobiltelefon

C. Kontroll-allmänt

Närvarande vid kontrollen	
Var kontrollen föranmäld? ☐ Ja, datum ☐ Nej	Kontrolldatum
	Vägrade brukaren kontroll? ☐ Ja ☐ Nej

D. Resultat

	Övergripande kontrollpunkter	Ja	Nej	Ej aktuell	Ej kontrollerat
Övergripande kontrollpunkt 1	<p>Är det foder som släpps ut på marknaden eller ges till livsmedelsproducerande djur säkert?</p> <p>1. Foder får inte släppas ut på marknaden eller ges åt livsmedelsproducerande djur om det inte är säkert.</p> <p>2. Foder skall anses som icke säkert för dess avsedda användningsområde om det anses ha en negativ effekt på människors eller djurs hälsa eller leda till att livsmedel från ett livsmedelsproducerande djur inte är säkert som människoföda.</p>	☐	☐	☐	☐
Övergripande kontrollpunkt 2	<p>Verksamhet utifrån faroanalys</p> <p>Ser foderföretagaren som ansvarar för primärproduktion av foder till att verksamheten styrs och genomförs på ett sätt som förebygger, undanröjer eller minskar faror som kan äventyra fodersäkerheten?</p>	☐	☐	☐	☐
Övergripande kontrollpunkt 3	<p>Kontaminationsrisk</p> <p>Ser foderföretagaren till att, så långt som möjligt, till att primärprodukter som produceras, bereds, rengörs, förpackas, lagras och transporteras på deras ansvar skyddas mot kontaminering och förstöring?</p>	☐	☐	☐	☐

Fråga nummer	Frågorna 1-16 gäller för alla foderföretagare	Ja	Nej	Ej aktuell	Ej kontrollerat
1 Foder 101	Är foderföretagaren registrerad eller godkänd?	☐	☐	☐	☐
2 Foder TV 2	Kommer fodret som används från anläggningar som är registrerade eller godkända (inkl. egen anläggning)?	☐	☐	☐	☐
3 Foder TV 4	Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över införskaffat foder inkl. råvaror, tillsatser och förblandningar som ska ingå i foder?	☐	☐	☐	☐
4 Foder TV 6	Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över foder som lämnar företaget?	☐	☐	☐	☐
5 Foder TV 7	Märks eller följs foder, som släpps eller sannolikt kommer att släppas ut på marknaden inom gemenskapen, av dokumentation för att underlätta fodrets spårbarhet?	☐	☐	☐	☐
6 Foder 102	Följer foderföretagaren bestämmelserna kring förbjudna råvaror samt är förpackningsmaterial till fodret säkert?	☐	☐	☐	☐
7 Foder TV 8	Lagras och hanteras avfall och farliga ämnen, kemikalier och andra produkter separat så förorening av foder förhindras?	☐	☐	☐	☐
8 Foder 103	Hålls hela foderkedjan ren och rengörs den regelbundet?	☐	☐	☐	☐
9 Foder 104	Används rent vatten vid bevattning och rengöring samt säkerställs kvalitén på dricksvatten och vatten till vattenbruksdjur?	☐	☐	☐	☐
10 Foder TV 23	Finns lämpliga åtgärder att bekämpa skadedjur?	☐	☐	☐	☐
11 Foder 105	Om det är problem med skadedjur, som kan påverka säkerheten hos primärprodukter, journalförs då förekomsten av skadedjur?	☐	☐	☐	☐
12 Foder TV 12	Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över användningen av växtskydds- och bekämpningsmedel?	☐	☐	☐	☐

13 Foder TV 14	Finns tillräcklig dokumentation/journalföring över användningen av genetiskt modifierat utsäde?	☐	☐	☐	☐
14 Foder 106	Journalförs resultat som utförts på prover från primärprodukter eller andra prover som har betydelse för fodersäkerheten?	☐	☐	☐	☐
15 Foder TV 10	Har foderföretaget tagit hänsyn till relevanta analyser?	☐	☐	☐	☐
16 Foder 107	Om företaget torkar foderråvara med någon form av direkttorkningsteknik används bränsle som är säkra ur foder och livsmedelshänsyn?	☐	☐	☐	☐
	Frågorna 17-37 gäller de foderföretagare som utfodrar livsmedelsproducerande djur	Ja	Nej	Ej aktuell	Ej kontrollerat
17 Foder TV 17	Finns dokumentation över egenproducerat foders art och ursprung?	☐	☐	☐	☐
18 Foder 108	Om foderblandningar eller råvaror förs in från annat EU-land eller importeras från land utanför EU, tas de salmonella och aflatoxinprover som krävs enligt svensk lagstiftning?	☐	☐	☐	☐
19 Foder TV 19	Används fodertillsatser på ett korrekt sätt?	☐	☐	☐	☐
20 Foder 109	Säkerställs att lämpligt uppehåll iakttas före djur tillåts beta efter användning av kemikalier eller naturgödsel/organiska gödningsmedel?	☐	☐	☐	☐
21 Foder 110	Byts foder och strö ut innan det tillåts bli möjligt?	☐	☐	☐	☐

22 Foder TV 21	Rengörs lagerområden och behållarna regelbundet för att undvika korskontaminering?	☐	☐	☐	☐
23 Foder TV 22	Är behållare för foder rena och torra?	☐	☐	☐	☐
24 Foder 111	Är foder som ges till fjäderfä värmebehandlat?	☐	☐	☐	☐
25 Foder TV 25	Lagras utsäde utom räckhåll för djuren?	☐	☐	☐	☐
26 Foder TV 27	Har sökanden ett system för distribuering som garanterar att rätt foder skickas till rätt djurslag och djur/djurgrupp?	☐	☐	☐	☐
27 Foder TV 28	Hanteras foder på ett sätt som garanterar att föroreningar inte sprids vid distribuering och utfodring?	☐	☐	☐	☐
28 Foder TV 30	Lagras/hanteras foder separat från foder som innehåller läkemedel?	☐	☐	☐	☐
29 Foder TV 31	Rengörs transportfordon och utfodringsutrustning regelbundet, särskilt om det används för att leverera och distribuera foder som innehåller läkemedel?	☐	☐	☐	☐
30 Foder 112	Finns lämpliga hjälpmedel för att säkerställa läkemedlets typ, halt, hållbarhet samt att inblandningen av läkemedel i foderblandningen är homogent fördelat?	☐	☐	☐	☐
31 Foder 113	Lagras det läkemedel som ska ingå i foderblandningen på ett sätt så ingen förväxling med andra foder kan ske och i ett låsbart utrymme?	☐	☐	☐	☐

32 Foder 114	Finns loggbok över inblandat läkemedel där kvantiteter av tillverkad, lagerhållen och distribuerad mängd foderblandning framgår?	☐	☐	☐	☐
33 Foder 115	Ingår den dagliga dosen av läkemedel i en fodermängd som minst motsvarar halva dagsgivan?	☐	☐	☐	☐
34 Foder 116	Säkerställs det att det inte sker några interaktioner mellan läkemedel och foder?	☐	☐	☐	☐
35 Foder 117	Om icke-idisslande produktionsdjur utfodras med animaliskt protein är de tillåtna till aktuellt djurslag?	☐	☐	☐	☐
36 Foder 118	Om animaliska råvaror används som foder finns handelsdokument från leverantören?	☐	☐	☐	☐
37 Foder TV 33	Låter den sökande bli att utfodra idisslare med protein från däggdjur, med undantag för bland annat mjölk och mjölkprodukter till kalvar?	☐	☐	☐	☐

	Frågorna 38-47 gäller foderföretagare som ska följa bilaga II	Ja	Nej	Ej aktuell	Ej kontrollerat
38 Foder 119	Är avloppen utformade och konstruerade på ett sådant sätt att risken för kontaminering av foder undviks?	☐	☐	☐	☐
39 Foder 120	Vidtas vid behov åtgärder av teknisk eller organisatorisk art för att undvika eller minska korskontaminering och felaktigheter?	☐	☐	☐	☐
40 Foder 121	Finns tillräckliga och anpassade resurser tillgängliga för att utföra kontroller under tillverkningen?	☐	☐	☐	☐
41 Foder 122	Övervakas förbjudet foder, främmande ämnen och kontaminanter och tillämpas lämpliga kontrollstrategier för att minska risken?	☐	☐	☐	☐
42 Foder 123	Har, om det är lämpligt, en kvalitetsansvarig person utsetts att ansvara för kvalitetskontrollen?	☐	☐	☐	☐
43 Foder 124	Har foderföretagaren upprättat en skriftlig kvalitetskontrollplan?	☐	☐	☐	☐
44 Foder 125	Hålls bearbetat foder separat från obearbetade foderråvaror och fodertillsatser för att undvika korskontaminering av det bearbetade fodret, och används lämpliga förpackningsmaterial?	☐	☐	☐	☐
45 Foder 126	Hålls nedbrytning minimal och under kontroll för att begränsa skadedjursangrepp och hålls temperaturen vid behov så låg som möjligt för att undvika kondensation och nedbrytning?	☐	☐	☐	☐
46 Foder 127	Finns dokumentation som gäller tillverkningsprocessen och kontrollerna?	☐	☐	☐	☐
47 Foder 128	Hålls hela foderkedjan ren och rengörs den regelbundet?	☐	☐	☐	☐

	Bedömningspunkter BP1-BP	Ja	Nej
BP-1	Anser du att foderföretagaren har den kunskap som krävs för att utöva verksamheten?	☐	☐
BP-2	Hur upplever du foderföretagarens engagemang och vilja att följa lagstiftningen: Om du påtalat några brister, finns driv och engagemang för att rätta till eventuella brister och svagheter?	☐	☐
BP-3	Bedömer du den allmänna "ordning och redan" på anläggningen som tillfredställande?	☐	☐
BP-4	Om anställda finns eller avbytare används vid till exempel sjukdom eller semester, säkerställs att tillräckliga kunskaper finns för att säkerställa fodersäkerheten?	☐	☐
BP-5	Anser du att de personer som ansvarar för utfodringen av djur har den förmåga, kunskap och kompetens som krävs?	☐	☐

Bilaga 3 Rapport avvikelser för foderföretag med godkännande

H. Avvikelser för foderföretag som har godkännande

Denna rapport gäller avvikelser hos företag som har ett godkännande och har avvikelse på någon kontrollpunkt som finns inom områdena: lokaler, utrustning, personal, produktion, lagring, dokumentation, fodersäkerhet och spårbarhet. Där Länsstyrelsen bedömer att foderföretagaren inte skyndsamt kan rätta till avvikelserna ska detta rapporteras till Jordbruksverket.

För att en anläggning ska få behålla ett godkännande ska följande grundläggande krav vara uppfyllda:

- att foderföretagaren och/eller övrig personal har tillräcklig kunskap
- att foderkedjans renhet är godtagbar
- att journalföring och dokumentation sker enligt kraven i regelverket
- att åtgärder vidtas för att förhindra kontamination av foder, inklusive korskontamination
- att skadedjursbekämpning sker enligt kraven i regelverket
- att lagring av foder och foderråvaror sker på ett säkert sätt
- att fodersäkerheten säkerställs.

Även de specifika kraven som gäller för varje typ av godkännande ska vara uppfyllda:

- Vid inblandning av **vissa fodertillsatser** i foder gäller att användningen av aktuell fodertillsats sker på ett säkert sätt och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **läkemedel** i foder ska säkerställas att endast de djur som är avsedda att behandlas får rätt mängd av läkemedlet, att läkemedlet är homogent inblandat i fodret och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **fiskmjöl** i foder ska det säkerställas att fiskmjöl inte hamnar i foder till djurslag där det inte får användas (idisslare), utan att det endast används till de djurslag fiskmjölet är avsett för.

Beskriv vad avvikelserna bestod av:

Kopia på hela kontrollprotokollet skickas till Jordbruksverket, Enheten för Cites, foder och djurprodukter, 551 82 Jönköping eller foderdjurprodukter@jordbruksverket.se

Bilaga 4 Rapport direkttorkning

I. Torkning av foder.

Dessa frågor besvaras enbart om anläggningen använder direkttorkning. Se definition direkttorkning i vägledningen.

Om Ja; vilken typ av bränsle

Flytande bränsle (diesel, olja, bensin, etc)

Vad:.....

Gas (naturgas, stadsgas, gasol etc)

Säljs fodret, inklusive råvaror, vidare: Ja Nej

Om Ja, till vem?.....

Används direkt till utfodring av egna eller andras produktionsdjur Ja Nej

Om Ja till vilken typ av produktionsdjur?

Gris

Mjölkcor

Köttdjur

Fjäderfä

Övrigt, vad.....

E. Övriga kommentarer

--

F. Underskrifter

Underskrift av kontrollant

Datum	Namnunderskrift
-------	-----------------

Bilaga 5 Riskvärdering – direkttorkning

Bakgrund

Med direkttorkning menas att torkning sker med en sådan metod att avgaserna från uppvärmningsanläggningen kommer i direkt kontakt med fodret/livsmedlet som ska torkas.

Enligt 18 § ”Föreskrifter om livsmedelshygien” LIVSFS 2005:201 får inte andra bränslen än naturgas, stadsgas eller gasol användas vid direkttorkning av spannmål som ska användas som livsmedel. För foder finns inte motsvarande förbud men det kan starkt rekommenderas att man följer dessa krav.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/32/EG av den 7 maj 2002 om främmande ämnen och produkter i djurfoder fastställer gränsvärden för ett flertal kemiska kontaminanter, bland annat för dioxiner, PCB och icke-dioxinlika PCB samt åtgärdsgränser för dioxiner och PCB.

Dioxiner (där man inkluderar polyklorerade dibensodioxiner och polyklorerade dibensofuraner) bildas i varierande mängder vid förbränningsreaktioner.

Både dioxiner och PCB är mycket långlivade organiska föroreningar med flera toxiska effekter, vilket gör det nödvändigt att reglera/kontrollera deras förekomst i både foder och livsmedel.

1999 studerade Product Board Animal Feed (PDV) i Nederländerna eventuella konsekvenser av användning av direkttorkning för foder- ändamål. Studiens rekommendation var att utföra relevant riskbedömning för alla foderrelaterade processer involverade i direkttorkning, och vid behov vidta nödvändiga åtgärder med syfte att minimera risken ifråga.

På EU-nivå aktualiserades frågan som följd av dioxinincidenten i Irland december 2008 när ca 30 000 ton fläskkött fick återkallas och destrueras, samt 170 000 grisar och 5 700 nötkreatur fick avlivas som förebyggande åtgärd på grund av att PCB-kontaminerat flytande bränsle användes för direkttorkning av foderråvaror (primärt biprodukter från bagerier). Efter incidenten rekommenderade irländska myndigheter att direkttorkning för foderändamål alltid bör betraktas som en kritisk styrpunkt (CCP). Denna rekommendation infördes dock aldrig i vare sig Irlands eller EU:s foderlagstiftning.

I september 2012 utförde Food and Veterinary Office (FVO) en audit av Sveriges foderkontroll och det påpekades bland annat att den offentliga kontrollen av direkttorkning av vara för foderändamål var otillräcklig.

Riskvärdering

Bildning av dioxiner vid förbränning

Bildandet av dioxiner/PCB vid förbränning påverkas av vilken typ av bränsle som används, vilken typ av brännare som används, vilka förbränningsförhållanden som råder och temperaturprofilen i systemet.

Typ av bränsle

Beroende på framför allt klorhalten i bränslet varierar risken för dioxinbildning. Används spillolja eller andra bränslen som kan ha förorenats ökar risken även för bildandet av andra miljögifter.

Typ av brännare/förbränningsförhållanden/temperaturprofil

Det finns inga kvantitativa riskbedömningar av de olika brännartyper som finns. För att minska risken för dioxinbildning är det dock viktigt att det blir en så fullständig förbränning som möjligt. För att uppnå detta måste syretillförseln till brännaren vara tillräcklig. Det är därför lämpligt att brännaren är utrustad med ett system som stänger av brännaren om syretillförseln är otillräcklig för en fullständig förbränning. Vid uppstart av brännaren är förbränningen ofullständig under en tid och avgaserna bör kunna ledas bort.

För att kontrollera vilka förbränningsförhållanden som råder kan man använda olika tillvägagångssätt. Lågans färg kan användas för att karaktärisera förbränningens fullständighetsgrad – där mörkare gula nyanser kan vara ett tecken på otillräcklig syretillförsel. Detta är ett snabbt sätt att bedöma om syretillförseln är tillräcklig men kräver erfarenhet och referensfärger. Mängden sot kan ge en indikation på hur bra förbränningen har fungerat, där lite sot indikerar en bra förbränning. Att mäta halten kolmonoxid i avgaserna är ett objektiva sätt att kontrollera att förbränningen är fullständig. Dioxin/PCB provtagning av det torkade fodret är möjligt men kostsamt. Alternativt kan dioxin/PCB halterna mätas i sotet för att ge ett bra underlag för anläggningens riskbedömning.

I de fall direkttorkning tillämpas för foderändamål bör det finnas noggranna och dokumenterade riskbedömningar som är specifika för varje enskild anläggning.²

² Rapport ”Riskbedömning avseende eventuell bildning av dioxiner och PCB vid direkttorkning av spannmål på Svenska Foders anläggning i Falköping”. Alexey Solyakov. Enheten för kemi, miljö och fodersäkerhet SVA.

Bilaga 6 Animaliska foder enligt TSE-lagstiftningen

Produkt Tillåtet+ Ej tillåtet -	Produktionsdjur			Sällskapsdjur och karnivora pälsdjur
	Idisslare	Fisk	Övriga	
Mjölk, mjölkbaserade produkter och råmjölk	+	+	+	+
Ägg och äggprodukter	+	+	+	+
Gelatin från				
-Idisslare	-	-	-	+
-Icke idisslare	+	+	+	+
Hydrolyserat protein från				
-Idisslare	-	-	-	+
-Icke idisslare	+	+	+	+
-Hudar och skinn från idisslare	+	+	+	+
Animaliskt di- och trikalцийfosfat	-	+	+	+
Bearbetat animaliskt protein från				
-Blodmjöl från idisslare	-	-	-	+
-Blodmjöl från icke idisslare	-	+	-	+
-Fiskmjöl	-	+	+	+
-Insektsmjöl* (NYTT från 2017)	-	+	-	+
Blodprodukter från				
-Idisslare	-	-	-	+
-Icke idisslare	-	+	+	+

*Gäller enbart arterna:

-Svart soldatfluga (*Hermetia illucens*), vanlig husfluga (*Musca domestica*)

-Yellow Mealworm (*Tenebrio molitor*) & Lesser Mealworm (*Alphitobius diaperinus*)

-House cricket (*Acheta domestica*), Banded cricket (*Grylodes sigillatus*) & Field cricket (*Gryllus assimilis*)

Förteckning över hur vanliga animaliska proteiner får användas till gris, fjäderfä samt idisslare

Typ av animaliskt protein	Får användas till vilka djurslag	Krävs godkännande från Jordbruksverket?	Om har idisslare?
Råvaran fiskmjöl blandas in i foder	Gris, fjäder	Ja	Grundkravet är att det inte får användas eller lagras på gården om har idisslare. Kan vara tillåtet om hålls åtskilt. Kontakta Jordbruksverket i dessa fall.
Inköpt färdigfoder innehållande fiskmjöl ges direkt (ingen blandning sker på gården)	Gris, fjäder	Nej	Ok, men måste hållas oåtkomligt för idisslare
Inköpt kompletteringsfoder innehållande fiskmjöl blandas in i foder på gården	Gris, fjäder	Ja OM kompletteringsfodret innehåller över 50 % RP. Innehåller kompletteringsfodret mindre än 50 % RP krävs inget godkännande.	Ok, men måste hållas oåtkomligt för idisslare
Fiskmjöl i mjölkersättning	Icke avvanda idisslare	Ja	Ok, men måste hållas oåtkomligt för avvanda idisslare
Ren råvara fiskmjöl hålls direkt i tråg eller ges vid foderstationer	Gris, fjäder	Nej	Får inte användas eller lagras på gården om har idisslare
Di-, tri-kalciumfosfat, blodprodukter	Gris, fjäder	Se villkor i bilaga 4 TSE-förordningen 999/2001	
"Fisksoppa" "fiskensilage" som är märkt som hydrolyserat protein	Gris, fjäder, idisslare	Nej, inte om det tydligt framgår av märkningen att det är hydrolyserat protein. Är produkten inte märkt som <i>hydrolyserat</i> protein krävs ett godkännande.	
Mjolkprodukter, tex vassle	Alla	Nej. mjolkprodukter som syrats till under pH 6 på mejeri kräver inte godkännande för att få användas. Mejeriet ska vara registrerad som foderanläggning.	-

Bilaga 7 Läkemedel i foder

Veterinärmedicinska läkemedel kan administreras oralt via

1. Foderblandningar som innehåller godkända läkemedelspremixer och som producerats på en av Jordbruksverket godkänd foderanläggning (andra anläggningar än primärproduktionsanläggningar dvs. foderindustrin).
 2. Foderblandningar som innehåller godkända läkemedelspremixer och som producerats på en av Jordbruksverket godkänd primärproduktionsanläggning, dvs. av lantbrukaren.
- ⇒ Inblandning av läkemedel i foder omfattas av foderregelverket. Detaljkraven regleras i foderföreskriften, [SJVFS 2006:81³](#).
- ⇒ För att blanda läkemedelspremixer i foder krävs utöver den veterinära förskrivningen att primärproducenten har ett godkännande från Jordbruksverket.

Läkemedelspremixer kan inte ges via ”top dressing”, via dricksvatten eller utblandning i en hink med foder. Det framgår av FASS om ett läkemedel är en premix som är avsedd och godkänd för att blandas in i foder, ett exempel i FASS på denna typ av läkemedel är Tylan® vet. Premix till medicinfoder 2 %.

- ⇒ För kompletteringsfoder/helfoder innehållande läkemedel som tillverkats på en godkänd foderfabrik krävs det inget godkännande vid användning inom primärproduktionen.
3. ”Ready to use” – Färdigberett veterinärmedicinskt läkemedel ([direktiv 2001/82/EG](#)) kan administreras via vatten, ”top dressing” eller inblandning i foder.

Utblandning i foder i denna mening t.ex. genom att man blandar ut läkemedlet i en hink foder för behandling av enskilda djur eller mindre grupper av djur t.ex. en grisbox är inte att betraktas som inblandning i foder utan en utspädning för att kunna administrera läkemedlet. Foderlagstiftningen är inte tillämplig i dessa fall.

I detta sammanhang kan vatten användas som bärsubstans (t.ex. när läkemedlet ges via en flaska) eller via dricksvattnet om det är möjligt.

I FASS framgår detta genom att det INTE anges att det är en premix som ska blandas in i fodret. Ett exempel på detta är Terramycin® vet., Oralt pulver 20 % där det INTE framgår av FASS att det handlar om en läkemedelspremix och dessa produkter kan administreras på det sätt som anges via FASS dvs. via dricksvatten, mjölknäring eller utblandning i foder. Primärproducenten/Lantbrukaren meddelar Jordbruksverket att man avser att blanda in läkemedel i fodret genom att besvara frågeställningarna via [Jordbruksverkets e-tjänst](#), alternativt kan blanketten D192 användas. Tillståndet är avgiftsbelagt och inte tidsbegränsat.

³ Kraven grundar sig på direktiv [90/167/EEG](#). Direktivet är under omförhandling och kommer att återkomma som en förordning och kommer då att lyftas ur foderföreskriften).

Bilaga 8 Viktiga begrepp

Bristande efterlevnad: (artikel 2.10 i förordning (EG) nr 882/2004) bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftning och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Kan också kallas ”brist”. En avvikelse från lagstiftningen, d.v.s. en bedömning av kontrollmyndigheten att kraven i foderlagstiftningen inte uppfylls. Bristen bör dokumenteras av myndigheten för att kunna följas upp och åberopas i kontakt med foderföretagaren.

Direktorkning: Torkning med varmluft där avgaserna kommer i direkt kontakt med fodret.

Kontrollobjekt: Fysisk eller juridisk person som omfattas av foderlagstiftningen.

Primärproduktion av foder: Primärproduktion definieras enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002, om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fisk som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”. I dagligt tal kan primärproducent översättas till foderföretagare som bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Observera att kraven inte gäller för:

- a. privat enskild produktion av foder för
 - livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet och
 - icke-livsmedelsproducerande djur.
- b. utfodring av livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet,
- c. utfodring av icke-livsmedelsproducerande djur,
- d. producentens *direktförsäljning* av
 - små mängder primärproducerat foder (< 10 ton ts/år) till
 - lokala jordbruksföretag/konsumenter/detaljhandelsföretag (< 50 km)
- e. detaljhandel med foder för sällskapsdjur.

Om man har hästar som *alla* har inskrivit i sitt hästpass att de inte ska gå vidare i livsmedelskedjan omfattas inte heller denna del av produktionen av kraven. De bestämmelser (texter ur EG-förordningar, svenska lagar, förordningar och föreskrifter) som citeras i kapitel 4 kan förändras. Jordbruksverket har ambitionen att uppdatera denna vägledning när det sker förändringar i bestämmelserna, men det ligger ett ansvar på kontrollmyndigheterna att hålla reda på vilka bestämmelser som gäller vid varje tillfälle.

Bilaga 9 Provtagningsanvisning salmonella Dnr SVA 2018/114

Spannmålmiljöprov består av damm, spill etc från råvarusystemets olika delar. Det är i första hand denna typ av prover som ska tas ut då det är störst chans att påvisa salmonella i miljöprovtagning. Bakterier såsom salmonella svävar aldrig fritt i luften utan är fästa till någon yta, och därför bör man fokusera på ytor där material/dammavlagringar ansamlas. Proven tas i flödets riktning (från intag till stall).

Provtagningsmaterial:

- Plastpåsar
- Engångshandskar
- Sterila kompresser
- Steril koksaltlösning eller sterilt vatten
- Remisser
- Etiketter eller vattenfast tuschpenna till märkning

Det som behövs för miljöprovtagning är plastpåsar och engångshandskar samt sterila kompresser (vid torrt material behövs även steril koksaltlösning eller sterilt vatten för att lättare fånga upp provet). Plastpåsar finns att köpa i varje livsmedelsaffär medan sterila kompresser, steril koksaltlösning eller sterilt vatten finns att köpa på apoteket.

Provtagningsanvisning

Miljöprovtagning görs lämpligast så här: För varje nytt prov används NYA engångshandskar. Öppna den sterila kompressen precis innan användning (fukta den med koksaltlösning eller sterilt vatten ifall provmaterialet är torrt) och svabba av ytan som ska provtas innan den läggs i en plastpåse som försluts. Sitter det mycket material så kan du ta detta direkt med plathandsken och stoppa i plastpåsen. Tag om möjligt 0,5 – 1 dl provmaterial (cirka 20–25 gram).

För att göra provtagningen smidig är ett tips att markera upp plastpåsar (med etiketter eller vattenfast tuschpenna) innan proverna tas samt att vara tydlig på remissen så att prov där salmonella påvisas kan spåras tillbaka till respektive del i anläggningen.

Provtagningsplatser

SPANNMÅLSTORK

Våtluften från torken innehåller mycket vatten och det är viktigt att den på ett effektivt sätt leds bort från torkhuset. Den vattenmättade luften riskerar annars att kondenseras varvid damm på ett effektivt sätt binds och stora fuktiga beläggningar bildas. Detta sker vanligtvis i toppen på torken och/eller i frånluftskanalerna. Fuktiga beläggningar kan även bildas i andra utrymmen t.ex. i våtfickor eller lagringsfickor där otorkad spannmål förvaras. Får salmonellabakterier fäste i någon av dessa delar så är förhållandena i det närmaste optimala för tillväxt med en för bakterien behaglig temperatur, fukt och god tillgång till näring.

SILOS MED KONDENSPROBLEM

Samma problematik kan inträffa ifall spannmål förvaras i en silo med kondensproblem. När spannmålen ramlar ner i silon dammar det och detta damm kan få fäste i silotoppen där sedan salmonella kan tillväxa och återkontaminera den lagrade spannmålen genom att sjok ramlar ned. Kondensproblem kan ofta ses i

oisolerade utomhussilos som utsätts för stora temperaturväxlingar på grund av stora växlingar i omgivningstemperaturen. När omgivningstemperaturen sjunker kyls silons väggar ner och den varma luften som avges från spannmålen stiger mot toppen av silon där den vid kontakt med den kalla silotoppen kondenseras och fukt bildas. Genom att ha isolerade silotoppar eller ha silos under tak minskas temperaturkänsligheten.

Val av provtagningspunkter

Provtagning av spannmålstork/frånluftskanal tas i toppen på torken och i frånluftskanalen. Är torken öppen kan prov tas längs kanten högst upp samt på balkar ovanför, annars brukar det finnas en inspektionslucka/manlucka högst upp på torken.

I silos är det viktigt att ta prov på damm och restmängder från insidan högst upp i silotoppen. Detta kan vara besvärligt så var försiktiga så att ni inte ramlar ner, men går det att komma in i silotoppen så är det allra bäst eftersom dammen fastnar i toppen. Har silon inte någon öppning i toppen får man ta prov vid första möjliga öppning uppifrån, kanske en manlucka på sidan eller vid skruven längre ner.

Är det en träsilos som spannmålen ligger i så är de oftast enklare byggda och lätta att komma in i toppen på. Om de saknar tak (ibland brukar det enbart vara en presenning som ligger över vilken går att provta på insidan) så kan man ta svabbprov på väggarna högst upp och/eller från byggnadens tak eller bjälkar ovanför silon.

Är det ett planlager så ta miljöprover i hörn och på andra platser där damm/spannmålsrester ansamlats. En provtagning av själva spannmålen är inte nödvändig då det är svårt att påvisa salmonella i ett stort spannmålsparti.

Ska provtagningsplatser prioriteras tas företrädesvis miljö/svabbprover ut i toppen på spannmålstork/frånluftskanal samt silotoppar. Förutom dessa provtagningsplatser går det även att ta ut miljöprover från linjen där materialavlagringar ansamlas såsom i elevatorfötter, elevatortoppar, transportörsändar, damm runt kvarn/kross etc. Detta blir en typ av samlingsprov över det som passerat sedan sist den rengjordes. Finns det en intagsgrop där spannmålen/andra råvaror tas in för att sedan skruvas till silos så är även damm i längst ner i intagsgropen ett lämpligt provtagningsställe.